

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE'DE YEREL BASININ GELİŞİM SÜRECİ

Olcay Uçak* -Abdi Erkal**

ÖZET

Osmanlı Devleti'nden bugüne Türk basınının yaygın ve yerel ölçekte değişen iletişim yöntemleri, ekonomik, siyasi ve toplumsal koşullara bağlı olarak çeşitli dönüşümler yaşamıştır. Günümüzde yerel basınının dijital teknolojiye uyum sağlayıp sağlayamadığını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, Türkiye'deki 29 ilden 54 yerel gazete nitel ve nicel yöntemlerle incelenmiştir. Gazetelerin yayın süreleri, çalışan sayıları ve sahiplik özellikleri gibi künye bilgilerinin yanı sıra haberlerde yerel konuların oranı, kaynak gösterimi ve fotoğraf kullanım ölçütleri gibi ayrıntılar sayısal veriler analiz edilmiştir. Araştırmanın sonunda, tarihi yaklaşık bir asırlık süreye dayanan yerel gazete sayısının azalmaya başladığı ve bu gazetelerin dijital teknolojiyi kullanmaktan kaçındıkları görülmüştür. Öte yandan yakın dönemde kurulan yerel gazetelerin sayısında kayda değer bir artış olduğu, ancak bu gazetelerin de dijital teknolojiye uyumlarının henüz yeterli düzeye ulaşmadığı tespit edilmiştir. Çalışmamızda, yerel gazete kadrolarının dijital teknolojiyi kullanan, iletişim uzmanı gençlerle zenginleştirilmesi gerektiği ve teknik altyapı konusunda desteklenmeye ihtiyaç duydukları varılan diğer sonuçlar arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'de yerel basın, dijital yayıncılık, veri analizi, veri gazeteciliği

DEVELOPMENT PROCESS OF LOCAL PRESS IN TURKEY FROM OTTOMAN PERIOD TO PRESENT TIME

ABSTRACT

Having changed both in broad and local scales, communication methods of Turkish press from Ottoman Period to present time have undergone various transformations due to economical, political and social conditions. In this study, with the aim of determining whether the contemporary local press has adapted to the digital technology or not, 54 local newspapers from 29 provinces in Turkey have been examined with qualitative and quantitative methods. Criteria like age of newspapers, number of employees, proprietorship status, references and photography usage have been handled as data. At the end of the study, it has been observed that number of local newspapers, whose history spans almost a century, has decreased and these newspapers avoid using digital technology. On the other hand, it has been established that there is a significant increase in the number of recently founded local newspapers, however these newspapers also have not sufficiently adapted to digital technology yet. Necessity of enriching local newspaper

* Dr. Öğr. Üyesi., İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2918-9129>

** Öğr. Gör., Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Rektörlük, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8862-3485>

Makale Gönderim Tarihi: 23.02.2018 - Makale Kabul Tarihi: 26.09.2018

staff with young communication specialists who can use digital technology and requirement for technical infrastructural support to local newspapers are among other conclusions reached within our study.

Keywords: Local journalism in Turkey, digital publishing, data analysis, data journalism

GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde ilk basımevinin kuruluşuna dair belgeler 15. yüzyılı işaret etse de, devletin yönetiminde olan ilk basımevi 1727 yılında Dar'üt-Tıba'at-Ül-Amire'nin (*Resmi Basımevi*) adıyla kurulmuş, basın etkinlikleri ise 18. yüzyılın sonunda başlamıştır. 19. yüzyılda resmi nitelikteki gazetelerin yanı sıra ülkenin çeşitli bölgelerinde pek çok özel gazete kurulmuştur. Osmanlı Devleti'nin 1864 ve 1871'de çıkarttığı vilayet nizamnameleriyle eyalet sisteminden vilayet sistemine geçilmiş ve vilayetlerdeki basılı malzeme ihtiyaçların karşılanması için hemen her vilayete bir basımevi kurulmuştur.

Birinci Dünya Savaşı'na kadar süren dönemde yerel gazetelerin sayıları Osmanlı Devleti'nin desteğiyle artmaya devam etmiş, savaşın başlamasıyla birlikte gazeteler durgunluk dönemine girmiş bazıları da kapanmak zorunda kalmıştır. Savaşın etkisiyle sayıları azalan yerel gazetelere Milli Mücadele döneminde halkın da destek vermesiyle hızla yenileri eklenmiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli haber kuruluşlarından biri olan Anadolu Ajansı kurulmuştur. Milli Mücadele yönetiminin basını desteklemesiyle dünyaya kendini duyurma gayreti sonunda yerel gazeteler İstanbul'da ve kongrelerin yapıldığı Erzurum, Sivas gibi Anadolu'nun diğer illerinde de yayınlanmaya başlamıştır.

Milli Mücadelenin kazanılması ve Cumhuriyet'in kurulmasıyla yerel basın yönetimi destekleyenler ve desteklemeyen gazeteler olarak ikiye ayrılmıştır. Böylece Cumhuriyetin ilkelerini ve yeni yönetimi desteklenmeyen gazeteler Takrir-i Sükûn Kanunu'nun da çıkarılmasıyla yayın hayatına devam edememiş, gazete sayılarında tekrar düşüş yaşanmış, sorumlular yargılanmıştır.

Öte yandan 1928 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Latin harflerinden oluşan Türk Alfabesinin kabul edilmesi ve gazetelerin de kısa bir süre içerisinde bu değişikliğe ayak uyduramaması nedeniyle devlet yardımı alamayan Anadolu basınında pek çok gazete kapanmak zorunda kalmıştır. Çok Partili Dönemin 1946 yılında başlamasıyla İstanbul dışındaki illerde tekrar gazete sayıları artmaya başlamıştır.

1961 Anayasası ile birlikte 212 Sayılı Basın Kanunu uygulanmaya konulmuş, basım teknolojileri gelişmiş, Basın İlan Kurulu kurulmuş, Türk basın tarihinde önemli gelişmelere neden olacak önemli değişiklikler başlamıştır.

Ancak 24 Ocak Kararları ve 1980 Darbesi sonrasında desteklenen liberal ekonomi ile büyük sermaye şirketleri desteklenmiş, küçük sermaye sahibi basın kuruluşları satılmaya ve kapanmaya başlamış, Milli Güvenlik Konseyi'nde alınan kararlar ile yüzlerce gazeteci tutuklanmıştır.

Türkiye'de gazeteciler için 2000'li yıllar teknolojinin değiştiği önemli dönüm noktalarından biridir. İnternetin kullanılmaya başlanması, dijital baskı teknolojilerinin yaygınlaşması gazete maliyetlerinde düşüşe ve internet gazeteleri ile haber sitelerinin kurulmasına neden olmuştur. Dolayısıyla dijital yayıncılık dönemi hem maliyet kalemlerinde hem de gazetelerin en önemli gelir kaynaklarından olan reklam ve ilan gelirlerinde değişikliklere neden olmuştur. Yaygın basın, yetişmiş insan kaynaklarına sahip olması ve büyük sermaye gruplarınca desteklenmesi nedeniyle dijital döneme uyum sağlamayı başarmış, ancak yerel basın sermaye yetersizliği ve kadrolarında uzman gazeteciler olmadığı için adeta reklam alamaz duruma gelmiştir. Günümüzde dijital teknoloji ile hızlanan haber akışı ve haber konularında yaşanan değişim gazetelerde farklı altyapı ve kadro ihtiyaçlarını ortaya çıkarmıştır.

Atilla Girgin'e göre (2009: 237), Yerel basının temel işlevi o yörede bireylerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak, bireyler arasında ilişkilerin gelişmesini sağlamak, kamuoyu oluşmasına katkıda bulunmak ve aynı zamanda yerel yönetimleri eleştirerek ve denetleyerek kamu görevi yapmaktır. Araştırmamız, yerel basının sahip olduğu bu önemli rolü yerine getirebilmesi için hangi değişim özelliklerine ihtiyacı olduğunu ortaya çıkarmak amacındadır. Dolayısıyla yerel gazetelerin yaşanan bu dönüşüm ortamında içinde buldukları koşulları tespit etmek ve geleceğe dönük ihtiyaçlarını belirlemek için yerel basın örneklerinden toplanan verilerle desteklenen araştırmamız dijital yerel basında olması gereken ölçüt önerileriyle sonuçlandırılacaktır.

1. OSMANLI'DA YEREL BASIN

Osmanlı Devleti sınırları içinde ilk gazete ise 1795 yılında İstanbul'daki Fransa Elçiliği'nin matbaasında *Bulletins des Nouvelles (Haberler Bülteni)* adıyla Fransızca olarak basılmıştır. Ülkede ilk Türkçe gazetenin çıkarıldığı 1828 yılına kadar biri İstanbul, üçü de İzmir'de olmak üzere dört farklı Fransızca gazete daha çıkarılmıştır.

Türk basınının temellerinin atılması ise 19. yüzyılın ikinci çeyreğine rastlamaktadır. 1831'de Osmanlı Devleti'nin resmi gazetesi olma özelliği taşıyan ve eyalet merkezlerine de gönderilen *Takvim-i Vekayi*, yayın hayatına başlamış ve zaman zaman yayınlarına ara verse de, varlığını Türkiye Cumhuriyeti Resmi Gazete'nin kuruluşuna kadar sürdürmüştür (Benek 2016: 31).

Osmanlı İmparatorluğu'nun hüküm sürdüğü topraklarda ilk Türkçe gazete, Takvim-i Vekayi'den üç yıl önce, söz konusu dönemde gerek askeri, gerekse ekonomik olarak İstanbul'daki merkezi yönetimden daha üstün durumdaki Mısır'da, vali Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın girişimleriyle 1828'de Vaka-i Mısıriye adıyla yarı Türkçe, yarı Arapça olarak çıkarılmıştır. Yaşanan siyasi gelişmelerin sonucunda Girit Valiliği'ni de yapan Mehmet Ali Paşa, 1830'da burada da Vaka-i Giridiye gazetesini yarı Yunanca, yarı Türkçe olarak yayın hayatına sokmuştur (Yazıcı 2009: 267-275).

Valilerin kontrolünde çıkarılan ve çoğunlukla Türkçe ile birlikte yerel halkın diliyle de çıkarılarak, Osmanlı toplumundaki ayrılıkçı görüşleri etkisizleştirmeye çalışan resmi nitelikteki gazetelerin yerini 1860'tan sonra bugünkü anlamda yerel gazeteler almaya başlamıştır. O yıl İstanbul'daki hükümet, Arap coğrafyasında önemli bir okuyucu kitlesine hitap eden bölgesel nitelikteki El-Cevaib gazetesine yardım göndermiş ve bu gazete bölgedeki Arapların, Osmanlı Devleti'ne olan bağlılığını sürdürmesinde önemli bir görev üstlenmiştir. Öyle ki, çeşitli gerekçelerle Osmanlı Devleti'nin içişlerine karışan ve Osmanlı'da özgürlükçü bir basın rejimini savunan sömürgeci ülkeler, sömürgelerinin bulunduğu bölgelere El-Cevaib'in girişini yasaklamıştır. Aynı yıl Suriye'deki karışıklıkları bastırmak için görevlendirilen Fuat Paşa, Beyrut'ta vilayet gazetelerinin ilk örneği sayılabilecek Hadika al-Ahbar gazetesini kurmuştur (Altın 2017: 103).

1856 yılında çıkarılan Islahat Fermanı'nın ilkelerine bağlı kalınarak yayınlanan Vilayet Nizamnamesi'yle halkın ülke işlerine katılması ve mutlakiyetçi yönetimin hafifletilmesi amaçlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin idari yapısındaki bu değişiklik ülkede yerel basının doğuşuna da zemin hazırlamıştır. Her vilayette başta salname adı verilen yıllıkların yanında takvim, dini yayınlar, edebi ve bilimsel eserlerin basım ihtiyacının karşılanması için kurulan basım evlerinde başlangıçta valilerin kontrolünde ve ön kontrolden geçen bölgesel resmi gazeteler çıkarılmıştır (Koloğlu'ndan akt. Çığ 2007: 49).

Hadika al-Ahbar'la başlayan vilayet gazeteleri döneminde bu gazeteyi 1865'te Tuna ve Suriye, 1866'da Trablusgarp, 1867'de Gadir el Fırat, Lübnan, Envar-ı Şarkıye ve Girit gazeteleri izlemiştir. Takip eden on yıl içinde Osmanlı Devleti'nde yayın hayatına giren gazete sayısı 28'i, 1908'de ise 36'yı bulmuştur (Koloğlu 2008: 33).

Vilayet gazetelerinin içeriklerine bakıldığında, Padişah ile ilgili haberlere ek olarak kamu görevlilerinin atamaları, yasal düzenlemeler, hükümet, vilayet ve kamu kuruluşlarının çalışmaları gibi merkez ve taşra yönetimlerinden bilgiler içerdiği görülmektedir. Ayrıca vilayet gazetelerinde sağlık konuları, yerel okul sınavları, törenler, hacıların gidişi, et ve ekmek fiyatları, hava durumu, doğal afetler, kolluk kuvvetlerinin başarıları, savaşlar, yeni buluşlar, yabancı konsolosların gezileri konularında da haberler bulunmaktadır (Girgin 2009: 83).

Osmanlı'nın son yıllarına kadar çeşitli merkezlerde yayın yapan vilayet gazeteleri, çıkarıldıkları bölgelerde genellikle ilk süreli yayın olmuşlar ve bu bölgelerin kültür hayatına önemli katkılar sağlamışlardır. Sayfa sayıları 2 - 4 arasında değişen ve zaman zaman halkın belirli merkezlerde okuması için duvarlara asılan bu gazetelerden en uzun ömürlü olanlar genellikle Anadolu'da yayın yapan Türkçe gazetelerdir. Basının İstanbul tekelinden çıkmasını sağlayan bu gazeteler, Milli Mücadele ve Cumhuriyet döneminde hem basımevi olanakları hem de gazetecilik deneyimleriyle dönemin yerel basınına öncülük etmiştir.

2. MİLLİ MÜCADELE DÖNEMİNDE YEREL BASIN

II. Meşrutiyet'in ardından Anadolu'da da basımevlerinin açılmasıyla, bu bölgede vilayet gazetelerinin dışında ilk özel gazeteler de yayımlanmaya başlamıştır.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla gazeteler, ya kapanmış ya da iktidardaki İttihat ve Terakki Partisi'nin denetiminde yayınlanmaya devam etmişlerdir (Koloğlu 2008: 107). Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na katılmasıyla basının etkinlikleri II. Meşrutiyet öncesi durgunluğa dönmüş, bu durum Milli Mücadele dönemine kadar sürmüştür.

I. Dünya Savaşı'nın başladığı 1914 yılında Osmanlı Devleti sınırlarında 73 süreli yayın çıkarılmış, ertesi yıl bu sayı 6'ya düşmüştür. 1916 yılında 8, 1917'de ise 15 olan süreli yayın sayısı, 1918'de 71'e çıkmıştır (Girgin 2009: 156).

1919 - 1922 yılları arasında yayın yapan gazeteler, Milli Mücadele'yi destekleyen ve desteklemeyen gazeteler olarak ikiye ayrılmıştır. Bu gazeteler yerel ve bölgesel gazete niteliğindedirler. Ancak Anadolu'daki çatışmaların Türk tarafının lehine ilerlemesiyle Milli Mücadele'yi destekleyen gazeteler, ülkenin hemen her yerine dağıtmaya başlanmış, diğer gazeteler ise daha dar bir çevrede yayın yapmışlardır.

Sivas Kongresi'nden sonra sayıları 15'e çıkan ve Anadolu'nun tamamını Milli Mücadele döneminde temsil eden ve bugünkü Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin temelini oluşturan Temsil Heyeti'nin kararlarını duyurmak için Sivas'ta çıkarılan İrade-i Milliye, Milli Mücadele'nin merkezinin Ankara'ya taşınmasıyla kurulan Hâkimiyet-i Milliye, İzmir'de çıkarılan ve Yunan askerine ilk kurşunu sıktıktan sonra öldürülen gazeteci Hasan Tahsin'in çalıştığı Hukuk-ı Beşer ve Konya'da yayın yapan Öğüt gazeteleri, Milli Mücadele döneminde bağımsızlık mücadelesini destekleyen yayınlar yapan gazetelerin önde gelenleridir.

Aynı dönemde İstanbul'daki yayın yapan İstanbul, Alemdar ve Peyam-ı Sabah gazeteleri Trabzon'da Selamet, Adana'da Ferda, Balıkesir'de İrşad, Kastamonu'da Zafer, İzmir'de Köylü, Şark, Müsavat ve Islahat, Edirne'de Teemmin, Bandırma'da Adalet ve Bursa'da Bursa ile Mücahhede adlı gazeteler Milli Mücadele

karşıtı yayınlarıyla ön plana çıkmıştır (Ayhan 2008: 85). Savaşın Türk zaferiyle sonuçlanmasının ardından Milli Mücadele karşıtı olan gazeteler kısa süre içinde kapanmıştır.

Milli Mücadele döneminde basın, dönemin koşulları gereği büyük ölçüde savaş ve çatışma haberlerini, İstanbul ve Ankara merkezi yönetimlerinden gelen haber ve emirleri topluma aktarmıştır. Milli Mücadele yanlısı gazeteler bu dönemde halkı bilinçlendirmek ve Milli Mücadelenin teşkilatlanmasını sağlama görevini de üstlenmiştir. Bu gazeteler Türk toplumunu aynı amaçlar etrafında toplamayı büyük ölçüde başararak savaşın kazanılmasına ve Cumhuriyet yönetiminin kurulmasına önemli katkılar sağlamışlardır.

3. CUMHURİYET DÖNEMİNDE YEREL BASIN

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasının ardından bağımsızlık karşıtı gazetelerin kapanmasıyla, savaş zamanında büyük ölçüde tek ses olan İstanbul ve Anadolu yerel basınında, Cumhuriyet'in ilanından sonra farklı görüşlerin ortaya çıktığı görülmüştür. Bu görüş ayrılıkları arasında en belirgin olanı halifelik konusu olmuştur.

Cumhuriyet'in ilk dört yılında görev yapan İstiklal Mahkemeleri'nin ilgilendiği konulardan birisi de halifeliği destekleyenlerin yargılanması olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından beş ay sonra kaldırılan halifelik konusunda bazı basın kuruluşlarında halifeliği destekler yayınların sürmesi üzerine Cumhuriyet yönetimi bu yönde fikir beyan eden Tanin, Tevhid-i Efkâr ve İkdam gibi önemli gazetelerin yazarlarını ve yöneticilerini İstiklal Mahkemesi'nde yargılamıştır. Yargılananların çoğu salıverilse de, yaşananlar basında tedirginliğe yol açmıştır. 1925'te ise Şeyh Sait İsyanı'nın ardından da Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılması hem devlet hem de hükümet aleyhine yapılan tüm yayınların yasaklanmasını ve sorumluların yargılanmasını kolaylaştırmıştır.

Bu dönemde yaşanan diğer bir önemli gelişme de 1928 yılında Latin harflerinden türetilen yeni Türk Alfabesinin Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesidir. Bu kanunun çıkmasının ardından gazetelerin, dört ay gibi bir sürede Latin harflerine geçmesi gerektiğinden bu kısa sürede yeni harflere uygun alt yapı ve yetişmiş eleman sıkıntısı çekmişlerdir. İstanbul gazetelerinin toplam satışı 30 binlerden 20 binlere inmiş, bazı gazeteler ise kapanmıştır. Hükümetin, İstanbul'daki gazete ve dergilere maddi yardımda bulunması, İstanbul basınına rahatlatmışsa da, böyle bir yardım alamayan ve Kabacalı'ya göre (2000: 162) bu dönemde sayıları 400 civarında olan, ortalama bin ile 2 bin 500 arası tirajlı Anadolu basını bu süreçten olumsuz etkilenmiştir. Sayısal veriler bulunmamakla birlikte yerel yayınların büyük bölümünün harf devrimi sürecinde kapandığı ya da yayınlarına ara verdiğini bilinmektedir (Şeker 2007: 42-43).

1931 yılında Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan Matbuat Hürriyeti ve Matbu Eserler Neşri Hakkında Kanun yürürlüğe girmiştir. Milli Mücadele ve Cumhuriyet aleyhine yayın yapmış olanların gazete çıkarmalarını yasaklayan kanunda, gazete sahibinin en az lise mezunu, yazı işleri müdürünün de en az yüksek okul mezunu olması koşulu hükme bağlanmıştır. Bakanlar Kurulu kararıyla gazete kapatmanın mümkün olduğu kanun hükümlerine göre gazete ve dergi çıkarmak için yalnızca yörenin en büyük mülki amirine bilgi vermek yeterli bulunmuştur (Resmi Gazete 1931: 731-732). Ancak kanunda 1938’de yapılan değişiklikle gazete çıkarmak ruhsat alma zorunluluğu ve teminat mektubu koşulu-na bağlanmıştır (Resmi Gazete 1938: 10278).

Mayıs 1919’dan 1938’in sonuna kadar geçen sürede Türkiye’de 176’sı İstanbul, 406’sı Anadolu’da olmak üzere 582 gazete yayımlanmıştır. Anadolu’daki gazetelerin illere göre dağılımına bakıldığında İzmir’de 54, Trabzon’da 28, Adana’da 27, Ankara’da 25, Bursa’da 16 gazete çıkarılmıştır. 11 ilde sadece bir gazete çıkarılmış, 10 ilde ise hiç gazete çıkarılmamıştır (Gevgilili 1983: 202-228). Ülkede 1923’ten bu yana süren Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarının basını kontrolüne alan uygulamaları, yetişmiş çalışanın azlığı, teknolojinin yetersizliği ve yeni harflere geçilmesinin gazete sayılarını azaltmasına ek olarak 1939’da İkinci Dünya Savaşı’nın başlamasıyla, ülkede çıkarılan yayın sayısı, 1940 yılı verilerine göre 113 gazete ve 227 dergi olarak kayıtlara geçmiştir (Kabacalı 2000: 194).

Türkiye’de çok partili genel seçimin ilk kez yapıldığı 1946 yılında CHP ve Demokrat Parti (DP) yarışmışlardır. CHP’de seçimden bir ay önce basın üzerindeki baskıların yumuşatılması gündeme gelmiş ve hükümete gazete kapatma yetkisi veren kanun maddesi kaldırılmıştır (İnuğur 1992: 200). Seçimi CHP kazansa da, tartışmalar bitmemiş ve seçimde hile iddiaları Demokrat Parti’ye yönelimi giderek arttırmıştır. Kamuoyunda itibar kaybeden CHP, Basın Kanunu’nun 11 maddesini daha değiştirerek tepkileri azaltmaya çalışmıştır.

Çok partili dönemin başladığı 1946 yılında 194, 1947’de 322, 1948’de 408, 1949’da 420 gazete yayımlanmıştır (Şapolyo 1971: 316). Veriler çok partili sisteme geçişle birlikte gazete sayısının hızla arttığını göstermektedir. İllere göre dağılımına ilişkin veri bulunmamakla birlikte sayıları 400’ü aşan gazetelerin önemli kısmının İstanbul dışında yayımlandığı söylenebilir (Şeker 2007: 46).

DP iktidara geldiğinde basın özgürlüğünü sağlayacağını vaat ederek, tek parti döneminde baskı altında tutulan basının desteğini almıştır. 1950’de iktidar olan DP, daha önceki çalışmalardan da faydalanarak aynı yıl içinde yeni bir basın kanunu tasarısı hazırlanmıştır (Bulunmaz 2012: 208). 5680 sayılı Basın Kanunu ile gazete ve dergi çıkarmak için yörenin en büyük mülki amirine bilgi verme koşulu yeterli bulunmuş, gazete sahiplerinin cezai sorumluluğu azaltılmış, basın suç-

larının yargılanma esasları değişmiş ve cevap hakkı yeniden düzenlenmiştir. Ancak bu kanunla verilen haklar, 1954'ten sonra büyük ölçüde kısıtlanmış ve 1960'a kadar 2324 gazeteci hakkında soruşturma açılmıştır (Şapolyo 1969: 271).

Basın Kanunu'nun ardından DP iktidarında 5953 sayılı Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetin Tanzimi Hakkında Kanun'un çıkarılması da gazeteciler açısından oldukça önemli bir adımdır. Bu yasayla gazeteciler, memurlar gibi yıllık izin hakkı elde etmişler, sözleşmeli çalışma ve sendikali çalışma haklarına kavuşmuşlardır (Yıldız 1996: 488).

DP'nin 1950-54 yılları arasında basınla olan iyi ilişkileri, 1954'ten sonra ekonomideki bunalımların basında yer alması ile bozulmuştur. Partinin basına yönelik tavrı sertleşmiş ve bazı kısıtlayıcı düzenlemeler yapılmıştır (Önder 2014: 285). 1958'den itibaren de Demokrat Parti hükümeti düşüşe geçmiş, muhalif basında eleştiriler sertleşmiş, hatta gazeteciler hapse mahkûm edilmişlerdir (Başgil 2008: 109).

1960 Askeri Müdahalesi ile Milli Birlik Komitesi'nin yönetimine giren Türkiye'de o yıl çıkarılan gazete sayısı 942 iken 1961 yılında bu sayı 472'ye düşmüştür (Şapolyo 1971: 316, Kabacalı 2000: 235). Devam eden dönemde Resmi ilan yayınlama hakkı olan yerel gazete sayısının 1962'de 300 olduğu, 1963'ten 1970'e kadar bu sayının 169 ile 198 arasında değiştiği, bu hakkı kazanmamış olanlarla birlikte ülkedeki yerel gazete sayısının 1970'e gelindiğinde 1100'e ulaştığı saptanmıştır (Yücel 1999: 175).

1961 Anayasası'nın oluşturduğu yasal ortamın öncülüğünde 212 Sayılı Kanun'un uygulanmasıyla 1950-1960 arasında yıllık ortalaması 60'ı bulan basın davaları, 1961-1974 arasında 34'e düşmüştür (Koloğlu 2013: 133). 1960'lar gazetelerin Anadolu'da kurdukları basımevlerinde çıkarılmaları, İstanbul'da yeni teknolojilere geçişle eski teknolojilerin yerel basına transferi, ülke genelinde ofset baskı yönteminin yaygınlaşması, Basın İlan Kurumu'nun kurulmasıyla gazetelerin gelirlerindeki artış gibi Türk basının kurumsallaşması adına önemli adımların atıldığı yıllar olmuştur. İzmir'de yayınlanan ve bir taşra gazetesi olan Yeni Asır 1967'de, Bursa'da yayımlanan yerel gazete olan Bursa Hakimiyet de 1974'te ofset baskıya geçmişlerdir.

Yaşanan bu gelişmeler genel olarak basın adına önemli adımlar olsa da, yerel gazeteler ile ulusal gazetelerin okuyucu sayıları arasındaki farklılık daha da açılmıştır. İstanbul basınının Anadolu'ya basım evleriyle yayılması ve renkli baskıya geçmesiyle okuyucu kitlesini genişletmiştir. Bu sebeple 1970'lerden başlayarak yerel basın, yerel aydınların fikirlerini halkla buluşturma özelliğinden yerel siyasetin kamuoyu oluşturma araçlarına dönüşmüştür (Fırat 1995: 163).

1976'da düzenlenen İkinci Türk Basın Kurultayı, 1977'de düzenlenen Anadolu Basını Seminerleri ve Basın Yayın Genel Müdürlüğü tarafından 1979'da yayımlanan Türkiye'de Yerel Basın adlı çalışma bu dönemde yerel basınla ilgili verilere erişimi sağlamıştır. Buna göre 1980'lere gelindiğinde Türkiye'de basılan gazete sayısı 427'dir (Tokgöz 1982: 302).

1980'lerin başında Türkiye'nin bir süredir yaşadığı ekonomik sıkıntıdan kurtulması için alınan 24 Ocak Kararları ülkeyi tam liberal bir ekonomik yapıya geçirmiştir. Bu durum Türkiye'de basının sahiplik yapısında değişimlere neden olarak gazetelerin haberlerinde toplumsal ve siyasi içeriklerini hazırlarken ekonomik bağımlılıklarını da gözetmeyi zorunlu kılmıştır. Bu durum aynı yıl yaşanan askeri darbenin ardından basında oluşan yeni siyasi ortamla birlikte yerel ve ulusal basının yapısını ciddi ölçüde değiştirmiştir.

1980'lerin ortalarından başlayarak yerel gazetelerin sayısında görülen artış liberal ekonomi kaynaklı yerel sermaye gücüne bağlanmaktadır. Özellikle sanayi ve ticaretin yaygın olduğu illerde yerel ilan ve reklam potansiyelinin fazlalığı, bu illerde ofset teknoloji kullanan yeni gazetelerin çıkmasını sağlamıştır (Yazıcı 2014: 62).

1980-83 arasındaki Milli Güvenlik Konseyi yönetiminde her türlü siyasi görüşteki yüzlerce gazeteci hakkında kovuşturmalar yapılmış, davalar açılmıştır. 1982'de alınan bir kararla Sıkıyönetim Komutanlığı'na gazeteleri ve diğer yayınları sansürleme, basımını, yayımını, dağıtımını, birden fazla bulundurulması ve taşınmasını yasaklama, toplatma, matbaaları kapatma, yeni yayınları izne bağlama gibi yetkiler verilmiştir. Ayrıca asılsız ve abartılı haber yayanlara iki yıl kadar hapis cezası verileceği de aynı kararla duyurulmuştur. 1982'de kabul edilen Anayasa'da da önceki döneme göre kısıtlı bir basın özgürlüğü çerçevesi çizilmiş, 1983'te Basın Kanunu'nun birçok maddesi değiştirilerek para cezaları arttırılmıştır (Topuz 2003: 259-263).

1980 ile 1990 yılları arasında basına yönelik 2 binin üzerinde dava açıldığı ve 3 bin gazeteci, yazar ve yayıncının yargılandığı, 850 yayın yasağı konulduğu, 300 yayın için toplatma kararı alındığı, sorumlu müdürlere toplamı binlerce yılı bulan hapis cezaları verildiğini saptanmıştır. 1990'lı yıllarda gazetelere ve gazetecilere yönelik dava açma, yasaklama ve toplatma gibi yöntemler yine sürmüş, pek çok gazeteci silahlı saldırılarda hayatını kaybetmiştir. 12 Eylül sonrasında ulusal basının bir bölümü ve yerel basının çoğu politik içerik oluşturmaktan vazgeçmiştir (Öç 2014: 39-40).

1980 yılında başlayan ve sonraki yıllarda süren devletçi ekonomiden liberal ekonomiye geçiş süreci, ulusal ve yerel gazeteleri askeri rejim kadar etkilemiştir. Bu dönemde kâğıt fiyatları ve genel ekonomik dalgalanmalar nedeniyle ulusal gazeteler gibi yerel gazetelerin çoğunun kapandığı belirlenmiştir. Gazete sayısına

ilişkin farklı kaynakların verileri 1980 sonrası dönemde yıllara göre küçük farklılıklar göstermekle birlikte, 600 ile 800 arasında gazete yayınlandığını ortaya koymaktadır (Şeker 2007: 59).

1980'li yıllarda yaşanan ekonomik gelişmelerin sonucunda sermayeleşemeyen gazeteler tek tek kapanmışlardır. Bu dönemde yeni ekonomik düzene ayak uydurabilen ve yeni yatırımlar yapabilen işletmeler, bu sürecin gerisinde kalan gazetelerin kapanmasıyla daha geniş bir alanda etkinlik gösterebilme şansını elde etmişler ve 1990'lı yıllarda belirginleşen basında tekelleşme sürecini başlatmışlardır (Görgülü'den akt. Kuyucu 2013: 28).

1999 yılı Basın İlan Kurumu verilerine göre, Türkiye'de yayınlanan gazetelerin toplam sayısı 759'dur. Bu gazetelerden 34'ü İstanbul'da, 10'u Ankara'da, 4'ü İzmir'de, 6'sı Adana'da, 3'ü Bursa'da, 5'i Konya'da olmak üzere Basın İlan Kurumu Şubesi bulunan illerde yayınlanmakta, kalan 697'si diğer il ve ilçelerde çıkmaktadır (Şeker 2007: 61).

Yerel basın 2000'li yıllarda bir ölçüde gelişmiş ve endüstri, sanayi, ticaret alanlarındaki reklam potansiyeli güçlenmiş bazı illerde, ofset basılan, tirajları bin ila 10 bin arasında olan yerel gazetelerle, diğer illerde ve ilçelerde ise resmi ilan bağımlı geleneksel yapılarını sürdürmektedirler. Bu dönemin hemen başında yaşanan ekonomik kriz ve buna bağlı olarak medya kuruluşlarının da sahibi olan sermaye gruplarının iflası, ulusal gazeteleri zor durumda bırakmıştır. Ekonomik sıkıntılar yerel gazetelerin de okuyucu kaybetmelerine sebep olmuştur. Ekonomideki makro dengesizliklerin, yerel ilan ve reklam veren küçük ve orta çaplı işletmeleri de etkilemesi nedeniyle büyük illerde yayınlanan yerel gazeteler de zorluklar yaşamışlardır. Oysa Nail Keçili'ye göre (1984: 91), yerel basının gelişmesi, yerel yönetimleri de etkilemekte, dolayısıyla demokrasinin güçlenmesine ve benimsenmesine katkıda bulunmaktadır.

Atilla Girgin'e göre yerel basının temel sorunları ilgi yetersizliği, İstanbul gazetelerinin bölge sayfaları, içerikle ilgili çeşitli aksaklıklar, naylon kadrolar, yetersiz altyapı, resmi ilan pastası, eski makine parkı, teknoloji yetersizliği, uzman kadro ve eğitim eksikliği olarak sıralanmıştır (2009: 246-255).

Günümüzde yerel basını gözlemlediğimizde başlıca sorunların devam ettiğini söyleyebiliriz. Konuyla ilgili yerel basının sorunları çerçevesinde görüş aldığımız Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkan Yardımcısı Recep Yaşar'a göre, yerel basının en büyük sorunu resmi ilana olan bağılılığıdır. Yaşar;

"İktidarların medyayı kontrol etme isteğiyle, medya kuruluşlarının ekonomik sorunları çözüme yöntemlerinin bu yapıda kesişmesiyle yerel medya bugünkü duruma geldi. Resmi ilan pastasının ortadan kaldırılması, yerel basın kuruluşlarının yüzde 80'inin kapanmasıyla sonuçlanabilir. Ayrıca Basın İlan Kurumu'nun

şubesi olmayan şehirlerde resmi ilanlar valiliklerin organizasyonu ile veriliyor. Dolayısıyla bu bölgelerde resmi ilan pastasının nasıl dağıtılacağını yerel basın kuruluşlarıyla valiliklerin basın müşavirleri arasındaki bağlantılar belirliyor” (Yaşar 2018).

Yaşar yerel basının sorunlarına ilişkin açıklamalarına habercilerin yaşadıkları sorunlarla devam ediyor:

“Özellikle küçük şehirlerde gazetecilerle haber kaynaklarının iç içe olması yerel gazeteciler için bir dezavantaj. Aleyhte yazılan haberler hemen muhataplarınca karşılık buluyor. Bu nedenle gazeteciler haberlerini yazarken sıkıntı yaşıyor. Ancak bu konuda yapılan şikâyetlerde Anayasa Mahkemesi gazetecilerden yana tavır almış durumda”.

Yerel basının teknolojinin gelişmesiyle içinde bulunduğu şartların değerlendirilmesi ve yerel basının dijital gelişmeler sürecine uyum sağlayıp sağlayamadığını anlamak için yaptığımız araştırmalar ve görüşmelerden bir diğeri de Türkiye Yerel Basın Birliği Derneği Başkanı Nezir Karayün ile yapılan görüşmedir. Karayün, yerel basın gazetecilerinin teknolojinin değişmesiyle reklam ve ilanlar konusunda çeşitli sorunlar yaşadıklarını belirtmiştir.

Türkiye Yerel Basın Birliği Derneği Başkanı Nezir Karayün’e göre, yerel gazetelerin temel sorunlarından biri reklamların dijital ortamda dağıtılmaya başlanmasıyla yerel gazetelerin reklam gelirlerindeki düşüş ve donanımlı gazeteci sıkıntısıdır. Karayün şöyle devam ediyor;

“Yerel gazeteler düşük maliyetlerle de kurulabilen internet sitelerine geçmekte ya da internet sitelerini düzenli olarak güncellemede sorunlar yaşamaktadır. Bugünkü sorunlara yeni sorunların eklenmemesi için Basın İlan Kurumu’nun dijital ortamda dağıtacağı ilanları alacak gazetelerin çalışan kişi sayısı, internet sitesinin güncellenme aralığı ve tıklanma sayısı gibi ölçütlerle belirlenmesi gerekmektedir. Bir diğer sorunumuz olan yerel gazetelerde çalışan nitelikli gazetecilerin sayısını arttırmak için de gazetecilik öğrencilerinin birinci sınıftan itibaren okul denetiminde zorunlu staj yapmalarını öneriyoruz. Ayrıca bu stajların en az bir döneminin yerel gazetelerde tecrübe edilmesinin öğrencilerin mesleki gelişmelerine katkı sağlayacağını ve teknolojiyi kullanan genç okuyuculara ulaşmada yerel gazetelere de faydalı olacağını düşünüyoruz” (Karayün 2018).

Bu çalışmanın asıl konusu olan yerel basındaki teknoloji gelişmeleri ve uyum durumu henüz internet yayınlarının ilk başladığı yıllarda da günümüzde olduğu gibi önemli bir sorun olarak dile getirilmiştir. Yerel basındaki sorunların bir bölümü de teknolojik yetersizliklerdir. Bu yetersizlikler haberin izlenmesi, üretimi ve kullandığı araçlardan dizgi baskı ve dağıtım aşamalarına kadar bir dizi olumsuzluk içermektedir (Konrad Adenauer Vakfı 1998: 107).

4. GÜNÜMÜZDE YEREL BASIN VE DİJİTAL TEKNOLOJİYE UYUM

Yapılan görüşmeler ve yerel gazeteler üzerinde devam eden araştırmalar teknolojinin gelişim sürecinde yerel basına beklenen olumlu etkiyi veremediği yönündedir. Henüz internetin gazetelerde ilk kullanılmaya başlandığı 90'lı yıllarda yerel basının sorunları üzerinde yapılan tespitlerde olduğu gibi yirmi yıl sonrasında gelinen noktada durum benzer özellikler göstermektedir. Bu nedenle teknolojideki önemli değişikliklere karşın yerel basındaki değişim noktalarını ve yaşanan sorunları görmek araştırmamızın çıkış noktası olmuştur.

4.1. Araştırmanın Amacı, Yöntem ve Sınırlılık

Araştırmamızda, yerel basınının internet kullanımını sürecinden sonra geldiği dijital teknoloji aşamasında uyum sağlayıp sağlayamadığını tespit etmek ve yaşanan sorunlar için ortak çözüm ortamının yaratılmasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Yerel basın üzerine yapacağımız araştırmaların birincisi olarak kabul edilebilecek çalışmanın devam sürecinde ise amacımız, yeni araştırmacıların da katkılarıyla gazetelerin dijital teknolojiyi kullanarak kamu yararını gözetmeye devam etmeleri ve kaliteleri konusunda ortak ölçütlerin oluşturulmasıdır.

Çalışma kapsamında 2017 yılına ait 29 ilden tesadüfi örneklem metodu ile seçilen 54 yerel gazete sayısal verileri ortaya koyan içerik analizi ve haber içeriklerini çözümlemede kullanılan söylem analizi yöntemleriyle incelenmiştir. Yerel basın üzerine yapılacak araştırmalarımız için ilk örnek olarak planlanan bu çalışmada, 2017 Nisan ayı gazetelerinden seçilen örnekler kullanılmıştır.

İçerik analizi uygulamasının ilk aşamasında, gazetelerin yayın süreleri, çalışan sayıları, Basın Meslek İlkeleri'ne uyma sözü gibi künye bilgileri incelenmiş ayrıca yerel haberlerin toplam habere oranı, fotoğraflı haber oranı ve bu fotoğraflardaki imza kullanım oranı, abonelik oranı, gerçek veya tüzel kişi olarak sahiplik oranları, haberlerde kaynak gösterme oranı ve bu kaynakların ajans, muhabir gibi dağılım yüzdeleri tespit edilmiştir.

İkinci aşamada ise; yerel gazetelerin dijital teknoloji kullanımlarındaki ayrıntıları görmek amacıyla, internet sitelerinin güncellik tarihleri incelenmiş, bu adreslerdeki künyeler, e-gazete erişimleri, sosyal medya hesapları ve internet arşivi kapsamı üzerinde 2018 Şubat tarihli güncel bulgular elde edilerek araştırma bulgularına eklenmiştir.

Buna göre, yayın hayatını daha uzun süre sürdüren, daha çok kişinin çalıştığı, basın meslek ilkelerine uyma sözü veren, abonelik sistemi olan; yerel, fotoğraflı ve muhabir imzalı haberlere daha çok yer veren ve dijital yayıncılığını da güncel olarak sürdüren gazetelerin daha başarılı gazeteler olduğu düşünülmüştür. Çalışma içinde bu ölçütlere uyan gazeteler ayrıca ele alınarak örnek gösterilmiştir.

Ayrıca Basın İlan Kurumu, Türkiye Yerel Basın Birliği Derneği ve Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ile yapılan görüşmelerden uygulama ayrıntıları, yarışmalar ve teşvik ödülleri, reklam ve ilan rakamları gibi elde edilen güncel bilgiler ile çalışmanın tek yönlü olmasının önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Günümüzde yerel basının teknolojiye uyum derecesini görmek ve gazetecilerin dijital teknolojideki gelişmeleri olumlu faktörlere dönüştürebilmelerine katkıda bulunmak amacıyla yaptığımız araştırmada aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir.

4.2. Bulgular

Araştırmanın bulgularını oluşturan bu kısımda basılı gazeteler arasından birinci sayfadaki haber sayıları, haber konuları, kaynak gösterimi, fotoğraf kullanımı, kamusal sorumluluk gereği olan haberler gibi başlıca kalite ölçütlerine göre seçilen 9 gazete incelenmiştir. Yerel basındaki gazetelerin haber içeriklerinin söylem analizi metoduyla incelenmesi sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Ankara'nın Gazetesi Başkent

Gazetenin birinci sayfasında kaynak olarak haber ajanslarının ağırlıkta olduğu, muhabir ya da özel haber imzasının bulunmadığı bunun yerine gazetenin merkezinde hazırlanan haberlerin "Başkent" olarak imzalandığı görülmüştür. Haber konuları, politika, kadına şiddet, güncel kültür ve sanat etkinlikleri, hayvan hakları ve trafik kazaları üzerine yoğunlaşmıştır. Ancak bu haberlerin çoğunlukla yerel haber olmadıkları ve ulusal politika haberlerinden derlendikleri tespit edilmiştir. Haberlerin çoğunluğunda fotoğraf kullanılmış ancak hiç birinde fotoğraf imzasına rastlanmamıştır. Başkent Gazetesi'nin diğer gazetelerden ayrılan en önemli özelliği, sayfalarının dörtte birini kültür ve sanat haberlerine ayırmış olmasıdır. Gündemde olan resim, sinema, bale ve müzik konulu haberlerin yanı sıra yeni çıkan kitap tanıtım haberlerine kadar hedef kitlesine kapsamlı olarak kültür ve sanat haberlerini aktarmaktadır. Gazetenin haber söyleminde genel olarak eleştirel bir bakış açısının egemen olduğu ve bu tutumu ile kamu yararını gözettiği söylenebilir.

Çanakkale Olay Gazetesi

Yerel basında geçmişi 50 yıl öncesine dayanan az sayıdaki gazetelerden birisi olan Çanakkale Olay Gazetesi, kırmızı logosu ve reklamların dışında siyah-beyaz olarak yayınlanmaktadır. Birinci sayfa haber dağılımına baktığımızda politika ve yerel yönetim haberlerinin ağırlıkta olduğu söylenebilir. Ayrıca Çanakkale il sınırlarında bulunan 18 Mart Üniversitesi haberleri de birinci sayfanın başlıca haber konuları arasındadır. Gazetenin haber söylemi anlamında eleştirel ve halkı aydınlatıcı bir üslubu tercih ettiği görülmektedir. Birinci sayfada yer alan beş haberin her birinde fotoğraf kullanılmasına rağmen hiç birinde muhabir ya da foto-muhabiri imzası bulunmamaktadır.

Karadeniz Gazetesi

Trabzon'da çıkarılan Karadeniz Gazetesi, renkli ve 20 sayfa olarak basılmaktadır. Gazetenin, birinci sayfasındaki spordan, politikaya her konuda 14 habere yer veren tasarımı dikkate alındığında, haber çeşitliliği olan bir gazete görünümünde olduğu söylenebilir. Ancak haber kaynaklarının belirtilmediği, tek bir haber dışında, foto-muhabiri ya da muhabir imzalarının kullanılmadığı ve ajans ismi yazılmadığı dikkat çekmektedir. Haber içerikleri incelendiğinde, manşet haberin çocuklarına bakamayan bir babanın yardım isteme çağrısı olduğu, haberin birinci sayfadaki tek muhabir imzası bulunan, özel haber olduğu görünmektedir. Karadeniz Gazetesi'nde farklı görüşlere ait siyasi liderlerin görüşlerine yer verilmesi, objektif gazetecilik yaptığı biçiminde yorumlanabilir. Ayrıca diğer gazetelerden farklı olarak 20 sayfanın 7 sayfasının spordan haberlerini içerdiği dikkat çekicidir.

İleri Gazetesi

Antalya'nın İleri Gazetesi, dört adet tek sütunluk küçük haberlerin yanında birinci sayfanın büyük bir bölümünü manşet haber olarak Belediye Başkanı'nun etkinliklerine ayırmış durumda. Ayrıca, birinci sayfadaki haberlerin olumlu bakış açısı ile aktarılan metinlerden oluştuğu görülüyor. Bu durumun, gazetenin tarafsızlığı ve haber çeşitliliği açısından zarar verici olabileceğini düşünüyoruz. Birinci sayfada yer alan altı haberden sadece bir tanesinde muhabir imzası bulunduğu, diğer haberlerde kaynak belirtilmediği görülmektedir.

Değişim Gazetesi

Zonguldak ili Değişim Gazetesi, günün en önemli haberi olarak sahile vuran balık ölümlerini içeren çevre haberini manşete taşımış, ancak haberin imzası bulunmuyor. Birinci sayfada yer alan politika, sağlık, polis adliye konularından örnekler içeren diğer haberlerin de kaynakları belirtilmemiş. Siyah-beyaz basılan gazetede Zonguldak Barosu temsilcisinin demokrasi, hukuk devleti ve onun en önemli şartlarından birisi olan kuvvetler ayrılığına vurgu yapan "Avukatlar Günü" açıklamaları, okuyucular açısından o günün en değerli ve bilgilendirici haberleri arasında.

Demokrat Kocaeli

Gazetenin incelen sayısındaki manşet haberi Kocaeli Üniversitesi'nden bir akademisyeni konu olarak ele almış. Haber muhabir imzası yer alan bir özel haber olarak, üniversiteden ayrılan hocanın sözlerini duygusal bir içerikle aktarıyor. Birinci sayfanın haber konu çeşitliliği ve 11 haber sayısı ile zengin bir içerikte olması, bazı haberlerde muhabir imzası bulunması, haberlerin sadece olumlu olayları değil, olumsuz olayları da içermesi gazetenin önemli özellikleri arasında sayılabilir.

Doğru ve Tarafsız Haber

Samsun'un Doğru ve Tarafsız Haber Gazetesi, 28 sayfadan oluşan kapsamı ile yaygın basın gazetesine benzer özellikler taşımakta. Gazetede tek bir il sınırındaki haberler dışında bölgedeki önemli olaylardan seçilen zengin bir haber ağı olduğu görülmektedir. Samsun'un Doğru ve Tarafsız Haber Gazetesi, birinci sayfada yer alan 20 haber ve bir köşe yazısı ile incelenen gazeteler arasında en geniş kapsamlı gazetede olma özelliğini taşımaktadır. Gazetenin manşetinde yer alan uyuşturucu operasyonu içerikli birinci haber Anadolu Ajansı kaynaklı olarak görülmektedir. Ancak gazetenin bu olumlu özelliklerine karşın künyesinde gazeteci olarak tek bir imzanın bulunması ve manşet haber dışında diğer haberlerde imza bulunmaması dikkat çekicidir.

İstikbal Gazetesi

Gazete, okuyucularıyla adını logosunda yer alan "Lider Gazete Eskişehir'in Sesi İstikbal" ifadesiyle paylaşmaktadır. Birinci sayfadaki manşet haberin, Şeker-İş Sendikası Genel Kurulu'na ayrıldığı, haberin özelleştirmelere karşı sendika üyelerini uyaran bir içerik taşıdığı ve bir özel haber olarak muhabir imzası ile sunulduğu görülmektedir. Yerel gazetenin o ildeki en önemli iş kaynaklarından biri olan şeker fabrikası konusunda okuyucularını bilgilendirmesi kamusal görev ve sorumluluğu açısından önemlidir. Ayrıca incelenen gazeteler arasında birinci sayfadaki haberleri arasında en çok haber imzasına yer veren gazete, 10 haberde 4 imzalı haber ile İstikbal Gazetesi olmuştur. Gazete, yerel yönetim, spor, eğitim ve politika konularındaki çeşitli olayları da sayfalarına kaynak göstererek, olumlu ve olumsuz haber dengesi gözetilerek taşımıştır.

Yeşilgiresun Gazetesi

Logosunda 91. yıl duyurusu ile yerel basın tarihinde önemli bir geçmişi olduğunu vurgulayan Yeşilgiresun Gazetesi'ni diğer gazetelerden ayıran önemli bir özellik sayfa tasarım özellikleridir. Gazete, siyah-beyaz olmasına rağmen haberleri kolay okunan ve önem sırasına göre punto farklılıklarını doğru bir biçimde ortaya koyan, fotoğraf ve metin dengesine önem veren sade ve başarılı bir sayfa tasarımıyla dikkat çekmektedir. Bir başka önemli özellik ise birinci sayfada yer alan 9 haberin Giresun konulu yerel haberlerden oluşmasıdır. Haber metinleri yerel yönetim etkinlikleri, tarım ve Ziraat Odası duyuruları gibi vatandaş bilgilendirici içerik taşımaktadır. Ayrıca halkın kitap okuma alışkanlığını geliştirici bir etkinliğe birinci sayfada önemli bir yer ayırması da kamusal sorumluluk taşıması adına önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir.

Yeni Adana Gazetesi

Yerel basın tarihimizde önemli olan bir diğer gazetemiz ise Yeni Adana Gazetesi'dir. Yayın hayatına 1918 yılında başlayan gazete, siyah-beyaz basılan gazete 10 sayfadan oluşmaktadır. Gazete, haber sayısı az olmakla birlikte Mili Mücadele

döneminde halkın yararına kurulan ve günümüze kadar gelmeyi başaran tarihi ve anlamlı bir yayın örneği olarak düşünülebilir. Haber içeriklerine bakıldığında, kuruluş amacıyla doğru orantılı biçimde milliyetçi ve yenilikçi bir bakış açısının egemen olduğu görülmektedir. Bu açıdan metinlerdeki Mehmetçiğe ve bayrağa sahip çıkan, halkı kültür ve sanat etkinliklerine çağıran mesajlar örnek olarak verilebilir.

Basılı gazeteler üzerinden yaptığımız söylem analizine ek olarak bir sonraki çalışmamızın esas konusu olan dijital teknoloji kullanımına örnek olarak yerel Karadeniz gazetesi incelenmiştir.

Dijital Karadeniz Gazetesi

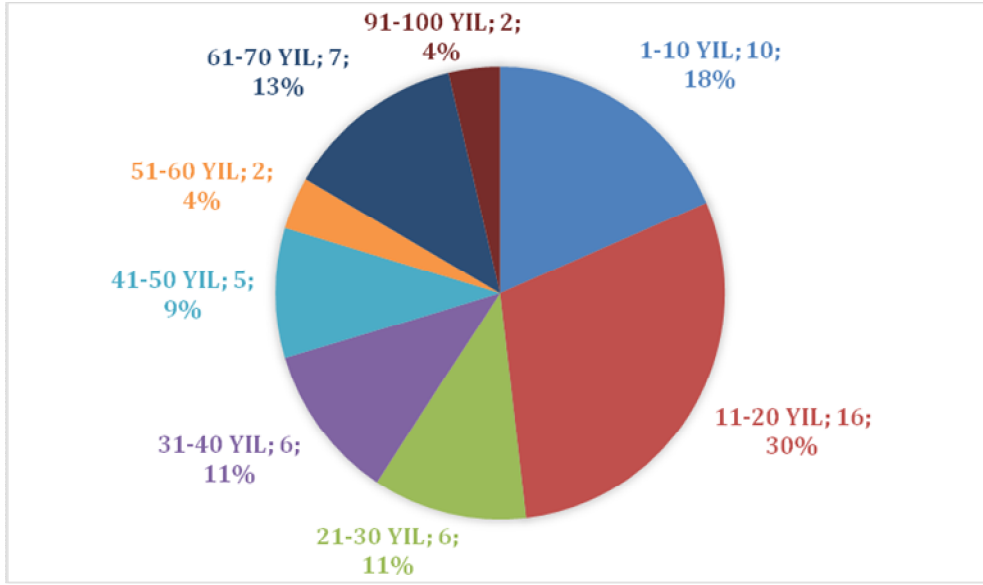
Çok sayıda yerel yayın organının bulunduğu Trabzon'da çıkarılan Karadeniz Gazetesi, bünyesinde radyo ve televizyonun da bulunduğu bir medya grubu tarafından yönetilmektedir.

Karadeniz Gazetesi, www.karadeniz.com.tr internet adresi üzerinden dijital uygulaması olan, gazetenin yanı sıra webtv yayını yapan birkaç gazeteden biri olarak dikkat çekmektedir. Dijital uygulamanın genelinde hâkim olan kırmızı rengin okuyucu açısından dikkat çekici olduğu düşünülmektedir. Uygulamanın tasarımında haber kategorileri ayrımının ve haberler arası geçişin okuyucuların kullanımını kolaylaştıracak biçimde hazırlandığı ve haberlerin hızlı bir şekilde sosyal medya platformlarında paylaşılabilirdiği görülmüştür.

Bulguların toplandığı bu kısımda ise, 29 farklı ilde yayınlanan 54 yerel gazetenin özelliklerine ait rakamsal veriler sıralanmış, derecelendirilmiş ve oranlar tespit edilmiştir.

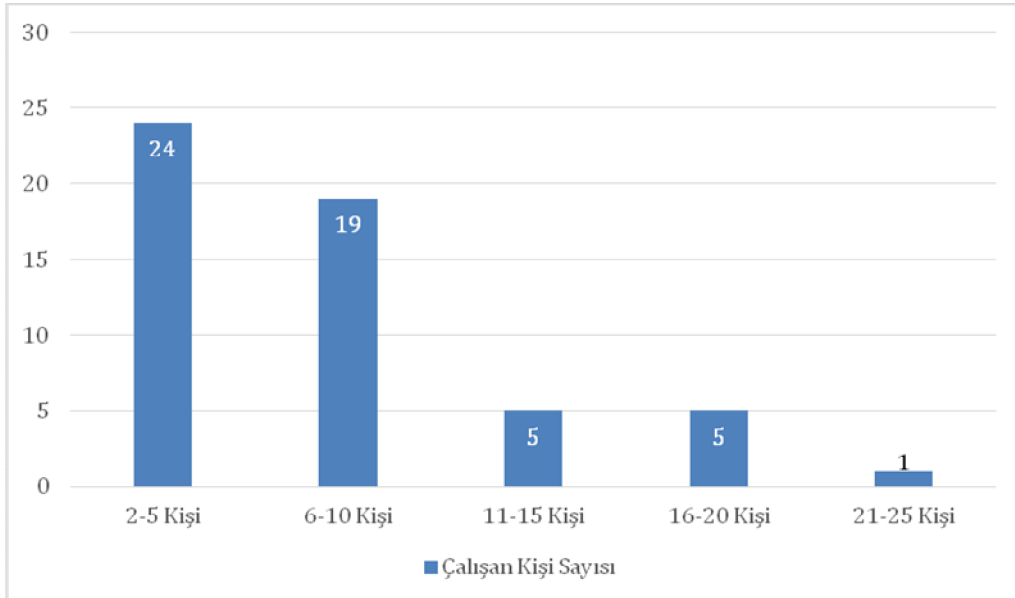
Yerel gazetelerin kaç yıllık yayınlar olduğunu incelediğimizde, yayın sürelerinin üç ana grup altında toplanacağı söylenebilir. Buna göre, yayın süreleri genellikle on yıldan yirmi yıla kadar olan gazetelerin çoğunlukta olduğu görünmektedir. İkinci olarak yirmi yıldan elli yıla kadar yayın geçmişleri olan gazetelerin sıralandığı ve son olarak da elli yıldan doksan yıl ve üstünde yayın hayatı olan gazetelerin az sayıda da olsa bulunduğu tespit edilmiştir.

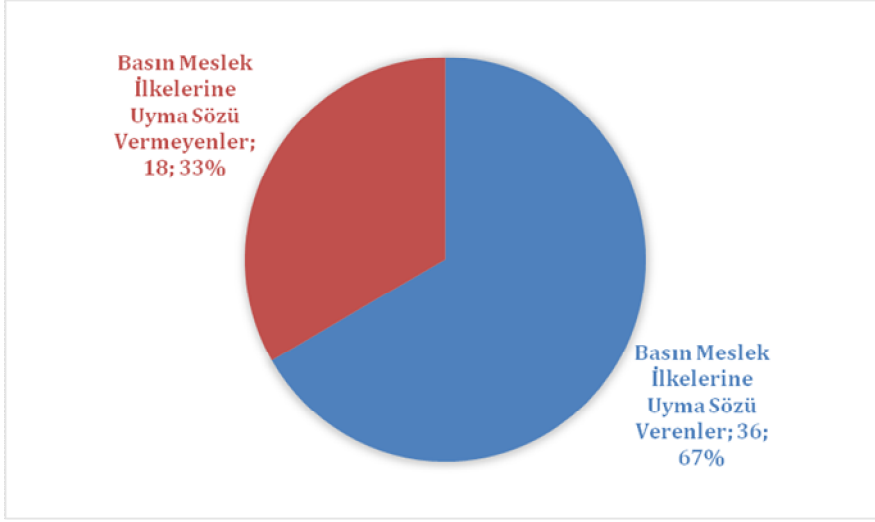
Grafik 1. Gazetelerin Yayın Sürelerine Göre Dağılımı

İkinci grafikte görülen gazetelerin çalışan sayıları incelediğinde, gazetelerin yarıya yakınında çalışan sayısının iki ile beş kişi arasında gözlemlendiği, ikinci olarak çalışan sayısının altı ile on kişi arasında değiştiği görünmektedir. Sıralamada yer alan diğer değerlendirmeleriye çalışan sayısı on kişiden yirmi kişiye kadar olan yerel gazetelerin verileri oluşturmaktadır. Son olarak da bu sınıflamaya araştırma yapılan yerel gazeteler içinde sadece tek bir gazetede tespit ettiğimiz durum, bünyesinde yirmiden fazla kişinin çalışması durumudur.

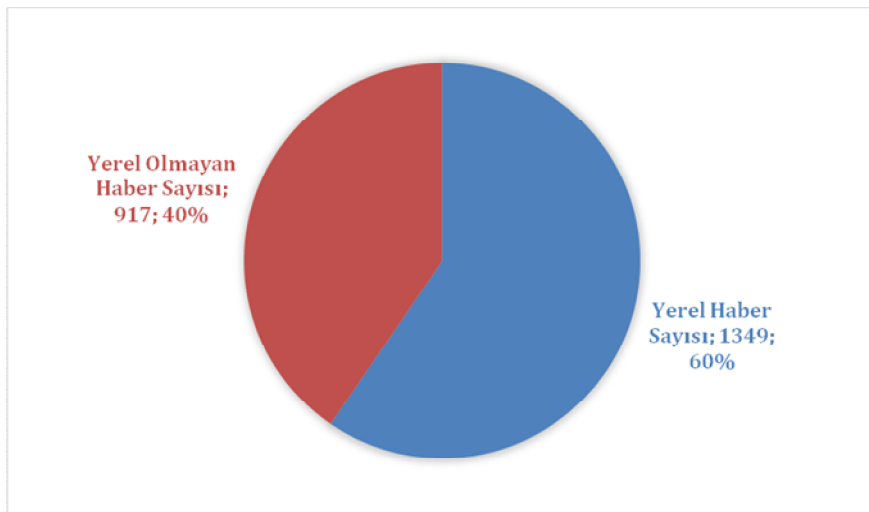
Grafik 2. Gazetelerin Çalışan Sayıları

Gazetelerin kamusal görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda önemli mesleki ölçütlerden birisi olan Basın Meslek İlkeleri'ne uyma sözü veren yerel basın gazetelerinin oranına bakıldığında, yarıdan fazlasının bu yönde karar aldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki 54 yerel gazetenin yüzde 67'si Basın Meslek İlkeleri'ne uyma sözü verirken, sadece yüzde 33'ünde böyle bir ayrıntı tespit edilememiştir.

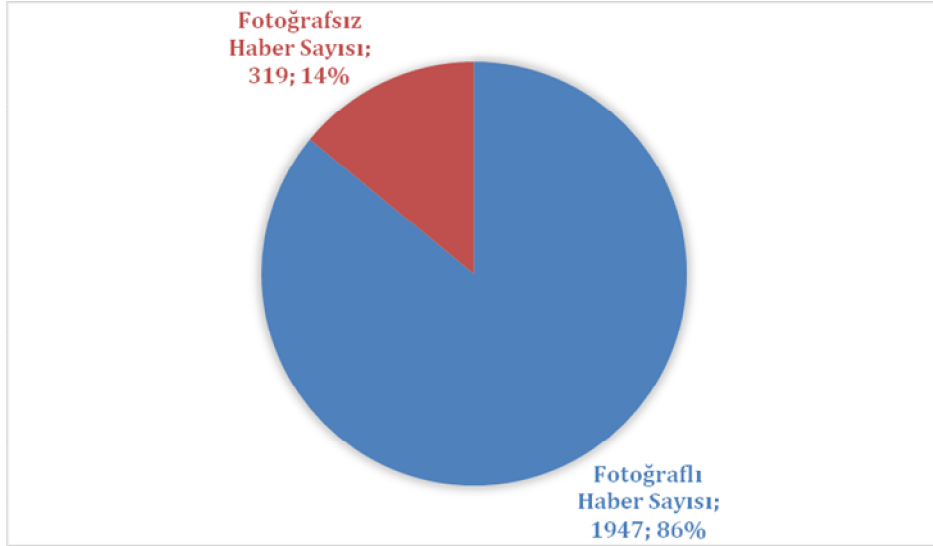
Grafik 3. Gazetelerin Basın Meslek İlkeleri'ne Bağlılığına Göre Dağılımı

Yerel basındaki haber konularının ilgili buldukları illerdeki olaylarla ilgili olup olmadıklarına bakıldığında, incelenen haberlerin yarıdan fazlasının yerel haberlerden oluştuğu tespit edilmiştir. İncelenen 2266 haberden 1349 tanesi yerel haberlerden, 917 tanesi de yerel olmayan ulusal haberlerden ya da dış haberlerden oluşmaktadır.

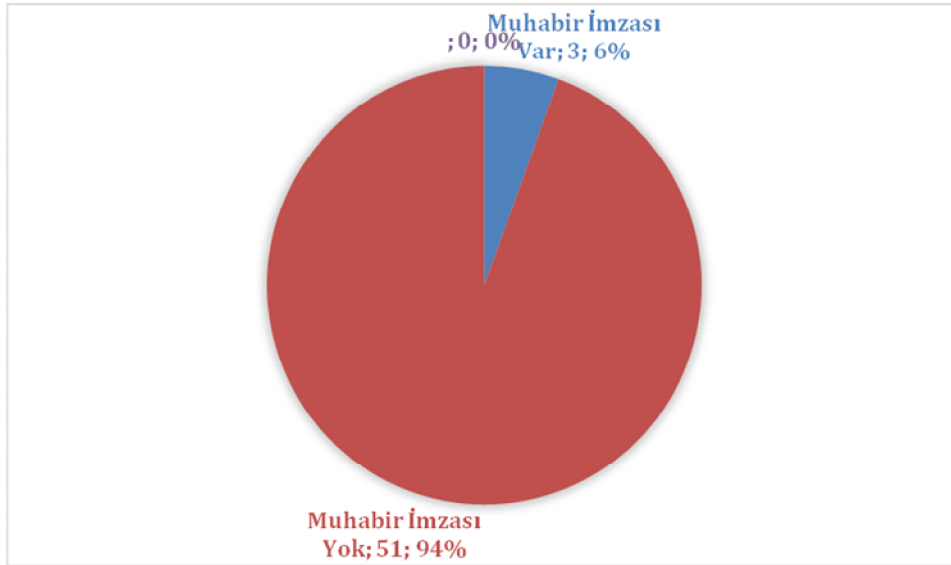
Grafik 4. Yerel Gazetelerdeki Yerel Haberlerin Toplam Habere Oranı

Araştırmamızda görüldüğü üzere, yerel basın haberlerinde görsel ifadelerle büyük önem verilmektedir. Haberlerin büyük bir kısmında yaklaşık her haberde en az bir fotoğraf kullanıldığı dolayısıyla haberlerde fotoğraf kullanımının dikkat çekecek kadar yüksek rakamlarda olduğu tespit edilmiştir. Böylece, yerel gazetelerdeki haberlerin yüzde 86'sında fotoğraf kullanılmış, geriye kalan yüzde 14'ünde ise fotoğrafa yer verilmemiştir.

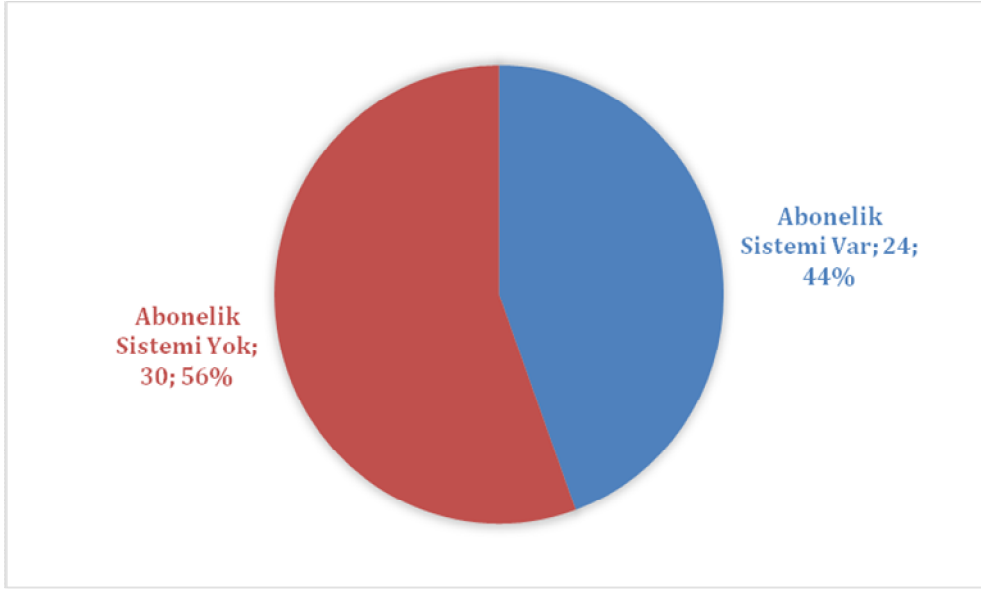
Grafik 5. Yerel Gazetelerdeki Fotoğraflı Haberlerin Toplam Habere Oranı

Yerel gazetelerin fotoğraf kullanımının yüksek oranda olduğu tespit edildiği için ayrıca foto-muhabiri ya da fotoğraf imzası olup olmadığına da bakılmış ve sadece yüzde 6'sında bu tarz bir imza bulunduğu görülmüştür.

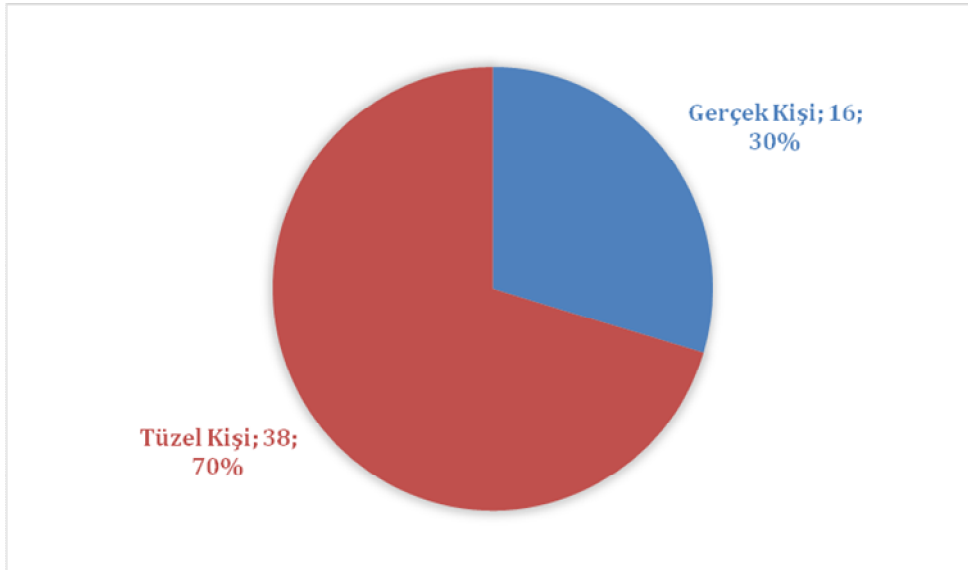
Grafik 6. Gazetelerin Foto Muhabir İmzası Oranı

Altıncı grafiğe göre, yerel gazetelerde abonelik sistemine sahip olan gazetelerin oranı ile olmayan gazetelerin oranı birbirine yakındır. Şöyle ki, incelenen yerel gazetelerin yüzde 56'sının abonelik sistemi bulunurken, yüzde 44'ünde abonelik sistemi bulunmamaktadır.

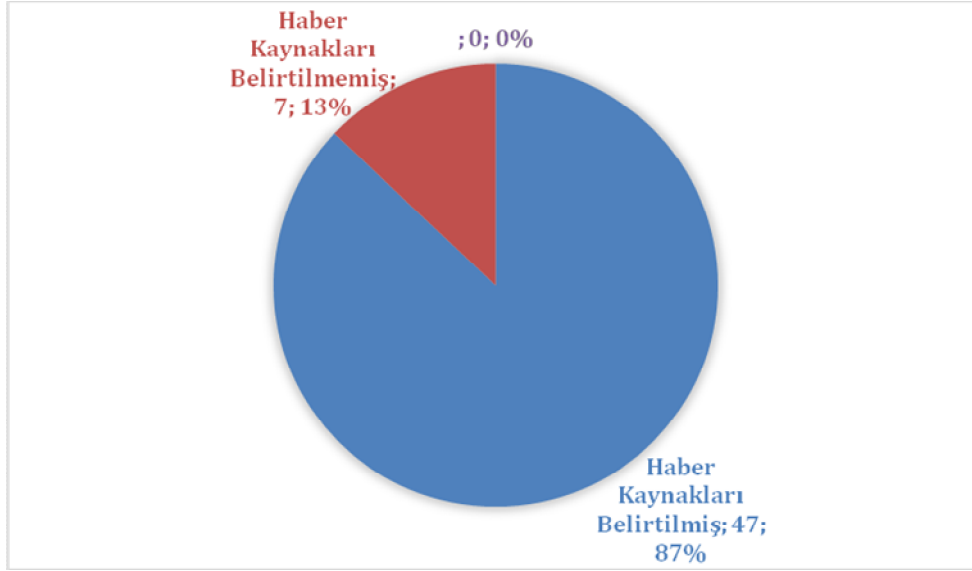
Grafik 7. Gazetelerin Abonelik Sistemine Sahiplik Oranları

Gazetelerin sahiplik yapılarında tespit edilen değişim tüzel kişi sahipliği yönündedir. Yerel gazetelerin yüzde altmış dokuzu tüzel kişi sahipliğinde yayınlanırken, geriye kalan yüzde 30'u gerçek kişi sahipliğinde yayınlanmaya devam etmektedir.

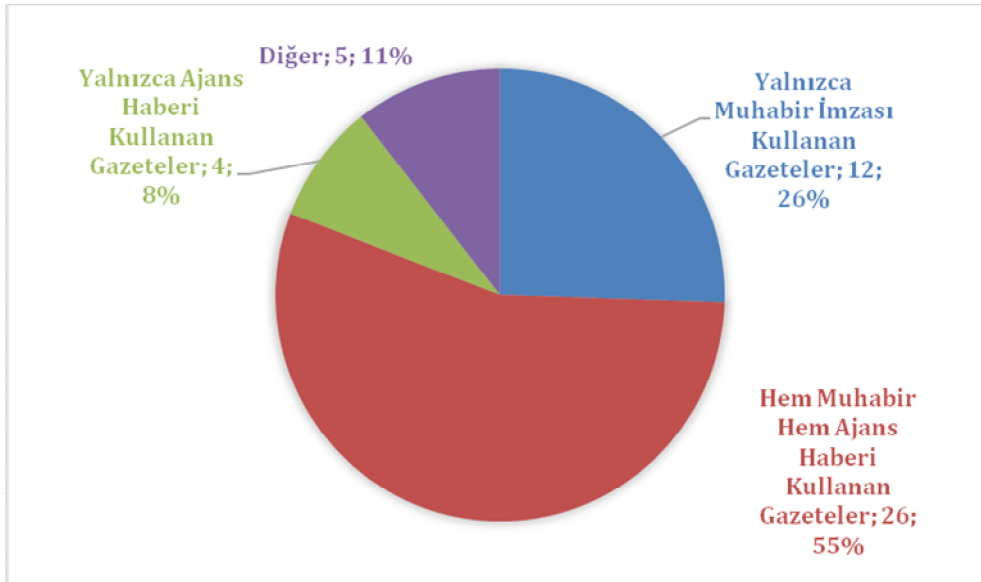
Grafik 8. Gazetelerin Sahiplik Yapılarına Göre Dağılımı

Yerel gazetelerde haber kaynaklarının belirtilmesi yaygınlaşan bir uygulama olarak tespit edilmiştir. Haberlerinde muhabir adı, ajans adı ya da diğer haber kaynaklarını belirten yerel gazete oranı yüzde 87'yi bulurken, haber kaynağı belirtilmeyen gazeteler yüzde 13'te kalmaktadır.

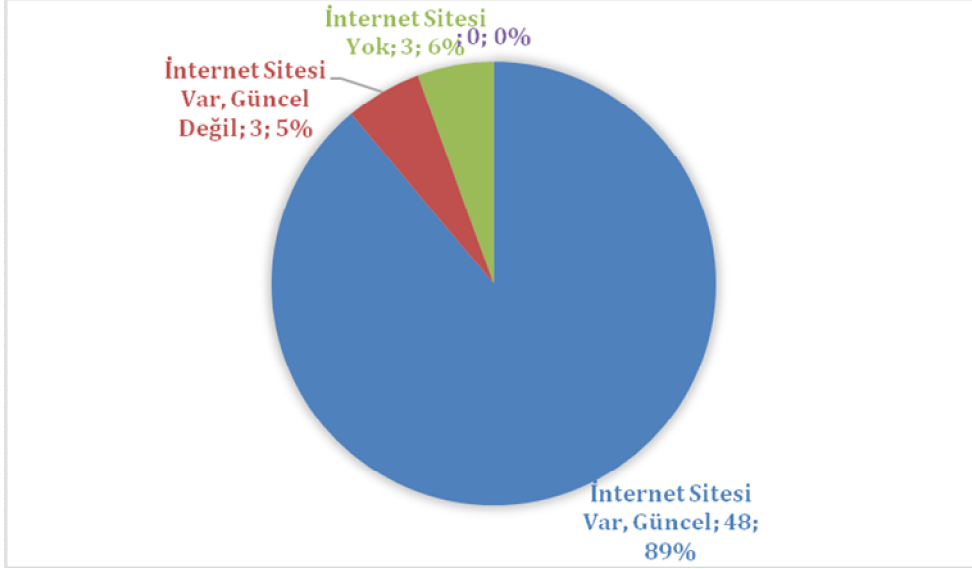
Grafik 9. Gazetelerin Kaynak Gösterimine Göre Dağılımı

Yerel gazetelerin haberlerinin neredeyse tamamında kaynak göstermesinin tespitinden sonra haberlerin kaynaklarının hangi oranlarda dağıldığına bakılmış ve yarından fazlasının kaynak olarak muhabirlerini ve haber ajanslarını gösterdiği görülmüştür.

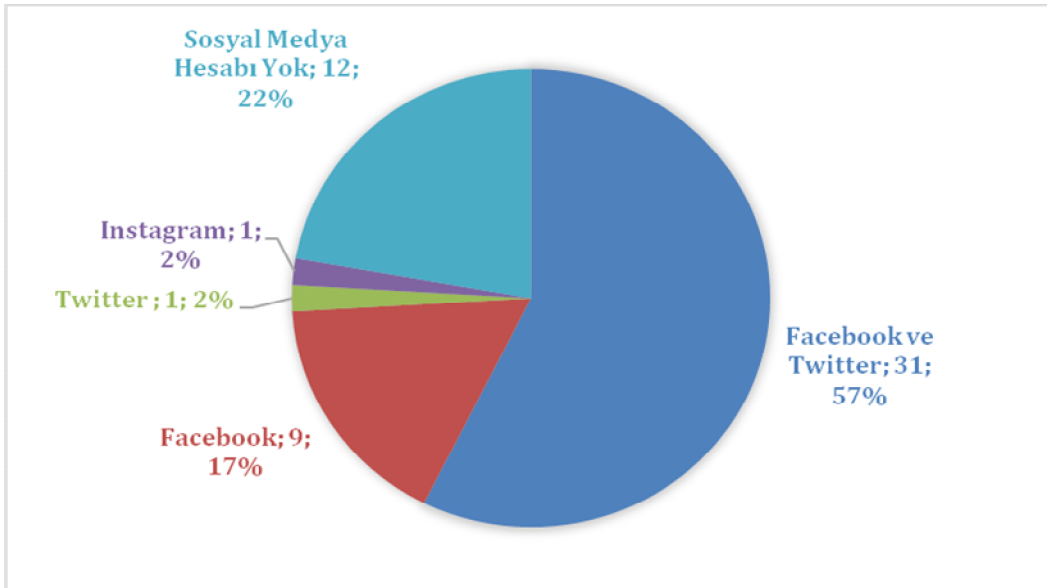
Grafik 10. Gazetelerin Belirttikleri Haber Kaynaklarına Göre Dağılımı

İncelenen yerel gazetelerin yüzde 89 gibi yüksek bir oranda internet sitesine sahip oldukları ve bu siteleri güncelledikleri, sadece yüzde 6'sının internet sitesi bulunmadığı tespit edilmiştir.

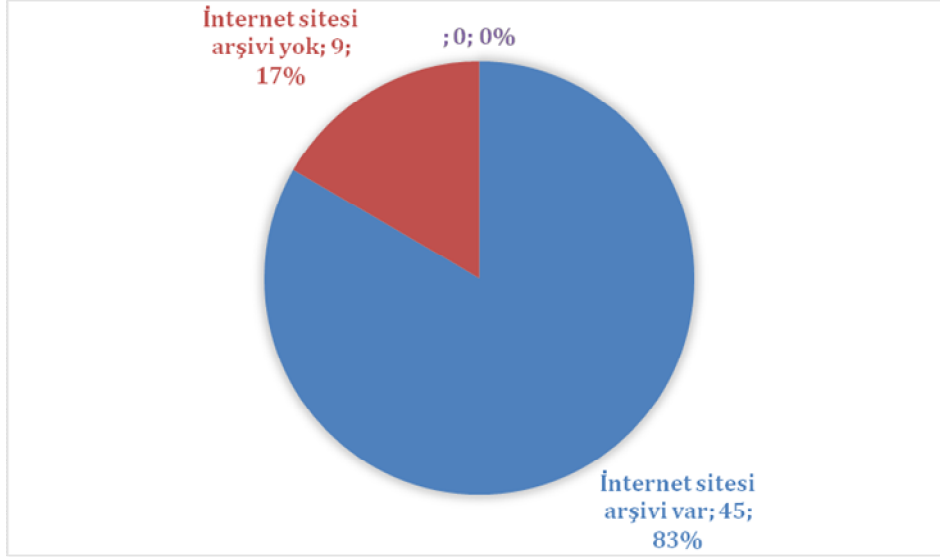
Grafik 11. Gazetelerin İnternet Sitelerinin Güncelliğine Göre Dağılımı

Basılı yerel gazetelerin büyük bir oranda internet sitelerinin olduğu gibi benzer biçimde yarıdan fazlasının da sosyal medya hesabı bulunduğu yüzde 22'sinin sosyal medya hesaplarının bulunmadığı, gazetelerin en çok kullanmayı tercih ettikleri sosyal medya hesaplarının Facebook, Twitter ve Instagram olarak sıralandığı görülmüştür.

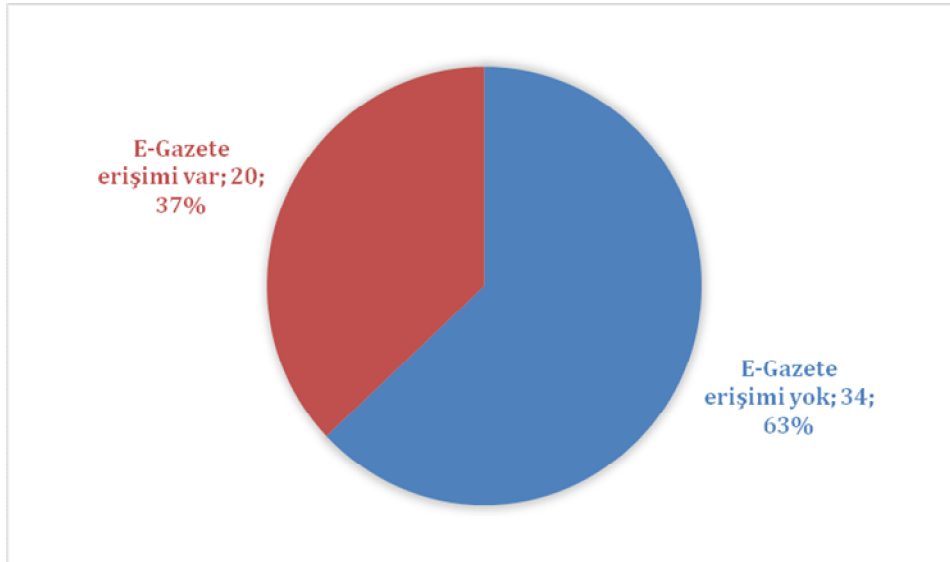
Grafik 12. Gazetelerin Sahip Olduğu Sosyal Medya Hesaplarına Göre Dağılımı

Yerel gazetelerin kurmuş oldukları internet sitelerinde önemli bir özellik olarak arşive sahip oldukları görülmüştür. Bu durumun, günümüzde pek çok yerel gazetenin basılı gazete arşivlerine ulaşamadığı düşünüldüğünde, araştırmacılar için önemli ihtiyaç ve okuyucular için de yararlı bir uygulama olduğu söylenebilir.

Grafik 13. Gazetelerin İnternet Sitelerinin Bir Haber Arşivi İçermesine Göre Dağılımı

Yerel basında internet sitesi kullanımı yüzde 89 gibi yaygın olmasına rağmen, e-gazete erişimi daha düşük (%37) oranda kalmaktadır.

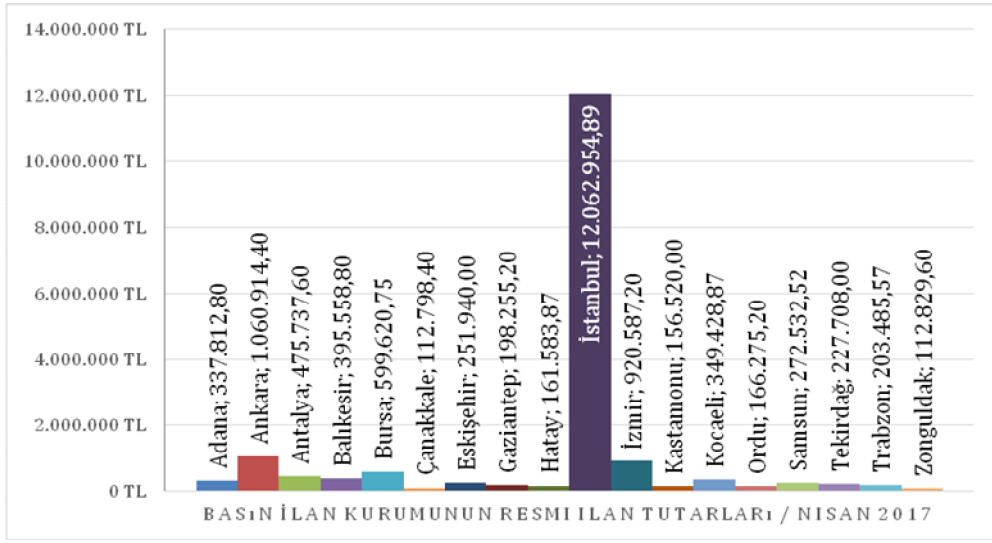
Grafik 14. Gazetelerin E-Gazete Örneklerinin Varlığına Göre Dağılımı

Çalışma kapsamında ele alınan 29 ildeki yerel gazeteler, Basın İlan Kurumu şubeleri ve ya valilikler tarafından resmi ilan almaktadır. Aşağıdaki tabloda Basın

İlan Kurumu şubesi bulunan illerin resmi ilan tutarları görülmektedir. İncelemesi yapılan 29 ilden 18 gazetenin Basın İlan Kurumu şubesi bulunan illerde yayınlandığı, geriye kalan 11 gazetenin resmi ilanlarının valilikler tarafından verildiği belirlenmiştir.

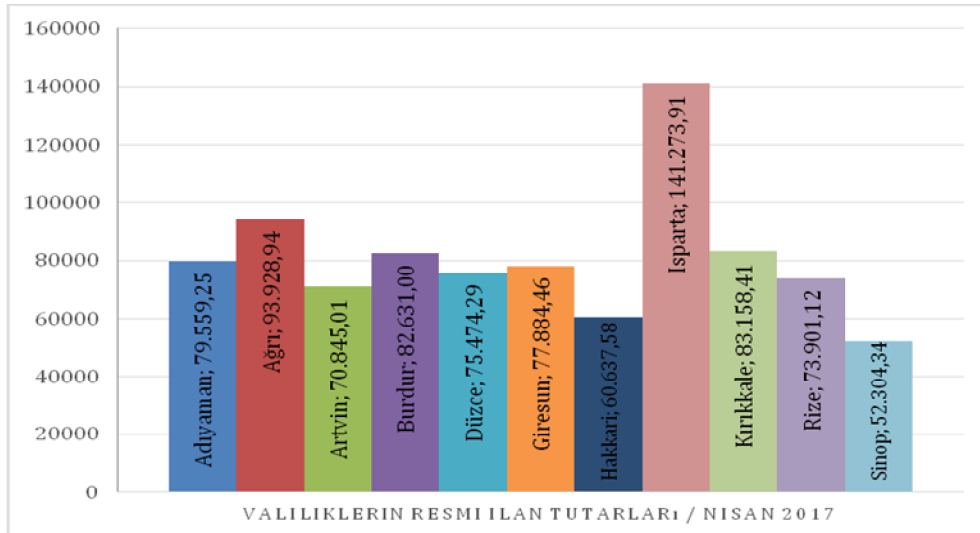
Grafiğe göre söz konusu dönemde dağıtılan toplam 18 milyon 270 bin 508,47 TL'lik resmi ilan tutarının yaklaşık üçte ikisinin yalnızca İstanbul ilinde dağıtıldığı görülmektedir.

Basın İlan Kurumu Şubesi bulunan yerlerde resmi ilan dağılımı şöyledir:

Grafik 15. Basın İlan Kurumu Resmi İlan Tutarları (Kaynak: Basın İlan Kurumu – Yayın İlan Tutarları Nisan 2017 Raporu)

Basın İlan Kurumunun şubesi bulunmayan yerlerde resmi ilan dağılımı şöyledir:

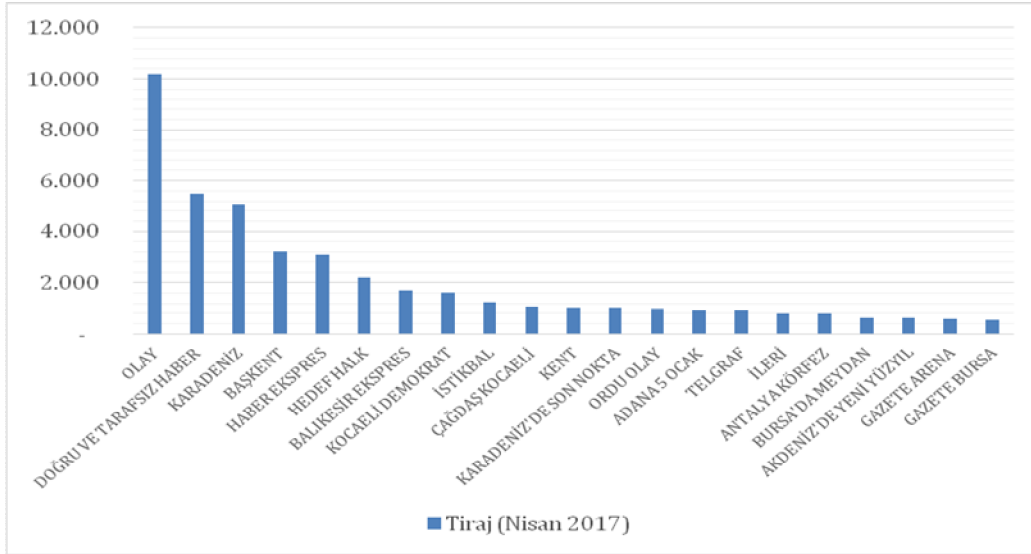

Grafik 16. Valilikler Tarafından Verilen Resmi İlan Tutarları (Kaynak: Basın İlan Kurumu Valilikler Resmi İlan Tutarları 2017 Raporu)

Tiraj raporlarına göre yerel basında tirajlar 100 adet ile 10 bin adet arasında değişmektedir. Tirajlarda illerin nüfus yoğunlukları ve sanayi kenti olma özelliklerinin tirajları etkilediği görülmektedir. İncelenen gazeteler arasında en çok tirajlı olan gazete 10 bin 168 tirajla Bursa Olay Gazetesi, en az tirajlı olan gazete de 107 tirajlı Hatay Güney Gazetesi'dir.

Çalışmamızda kullandığımız 54 gazeteden Basın İlan Kurumu Nisan 2017 Tiraj Raporu'ndan, tiraj bilgilerine ulaştığımız 34'ünün, en yüksek tirajlı ilk 20 gazetesi şöyle sıralanmıştır:

Grafik 17. Yerel Gazetelerin Nisan 2017 Tirajları (Kaynak: Basın İlan Kurumu Nisan 2017 Tiraj Raporu)

4.3. Bulguların Değerlendirilmesi

Yerel basın üzerine 29 ili ve 54 gazeteyi yaptığımız araştırmada, Türkiye'deki yerel basının gazete özellikleri, haber içerikleri, çalışan kadrolar ve sahiplik durumu ile teknoloji kullanımları konularında aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir. Araştırma kapsamındaki yerel gazetelerin çıkış sürelerinin çoğunlukla 10 yıl veya 20 yıl gibi çok yakın tarihleri gösterdiği, 90 veya 100 yıl geçmişi olan yerel gazete sayısı iki olarak tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti vilayet gazeteleri dönemine dayanan bir yerel basın geleneği olan ülkemiz yerel basını için bu durumun tespiti bizleri köklü gazetelerin desteklenmediği ve zaman içinde kapanmak zorunda kaldıkları sonucuna götürmüştür.

Gazetelerde çalışan kişi sayılarında bakıldığında, çoğu gazetenin toplamda beş kişiyi geçmeyen birkaç kişilik sınırlı kadrolar ile çıkarıldıkları görülmüştür. Özellikle yeni teknolojilere hâkim genç gazetecilerin desteklenerek bu kadrolarda yer alması dijital gazetecilik ortamında önemli gelişmeler sağlayabilecektir. Basın Meslek İlkelerine Uyuma sözü veren yerel gazetelerin oranı yüzde 67 olarak tespit

edilmiş, bu durum yerel gazetecilerin mesleğe bakış ve kamusal yararı amaçlama noktasında gelenekselleşen bir ortak amaca sahip olduklarını, dolayısıyla değişim aşamalarında ortak kararlar alabileceğini göstermektedir.

Yerel gazeteler amaçlandığı gibi buldukları illeri ve bölgeleri sorunlarıyla, gelişmeleriyle birlikte sahiplenmişler, yaşadıkları zorluklara rağmen yerel haberler yapmaya devam etmişlerdir. Bu durum demokrasinin gelişmesi ve denetim göreviyle dördüncü kuvvet olan basın denetim görevini yerine getirebilmesi için yerel yönetimlerin halka hizmet verme sürecini şeffaf olarak aktarabilmesinde önemli bir bulgudur.

Fotoğraf, bir haberin gerçekliğini kanıtlamak ve dikkat çekip okunmasını sağlamak için önemli bir kaynaktır. Yerel basında fotoğraf kullanımı haberlerin neredeyse tamamına hâkimdir ancak fotoğrafı çeken kişi ya da varsa alınan kaynak gösterimi yüzde altı ile çok küçük bir oranda kalmıştır. Kanaatimizce foto-muhabirliği basında önemli bir uzmanlık alanıdır ve yerel basının da bu imzaları göstermesi sorumluluğuna sahip çıkması gerekmektedir.

Abonelik sistemi, yerel gazetelerin bağımsız olarak yayınlanmalarına katkı sağlayacak önemli unsurlardan birisidir. Araştırma bulgularına göre tespit edilen abonelik oranı yüzde 55'dir. Yerel gazetelerin abonelik konusunda yeni çalışmalar yapması, basılı ve dijital gazeteler kapsamında yapılacak haberlerle bu durumun bir ihtiyaç olarak görülmesi amaçlanmalıdır.

Yerel gazeteler kurumsal bir yapıda ve tüzel kişi sahipliğinde çıkarılmaktadır. Bu durum, gazete yönetimlerinin görülebilir olmasını ve yeni teknolojilere kurumsal yapılarıyla daha kolay uyum sağlayabileceklerini göstermektedir.

Gazeteler için kaynakların şeffaf olması güvenilirliklerini arttıran önemli bir faktördür. Yerel gazeteler büyük oranda haberleri yapan muhabirleri, aldıkları ajansları kaynak olarak göstermektedir. Tespit edilen rakamlara göre yüzde 26 oranında olan sadece muhabir imzalı özgün haberciliğin ve habercilerin teşvik edilmesi yerel gazetelerin okur sayısının artırılmasında önemli bir etken olacaktır.

Öte yandan araştırmanın gazete internet siteleri üzerinde devam eden ikinci aşamasında, yerel gazetelerin neredeyse tamamının bir internet sitesi, sosyal medya hesapları ve arşivleri olduğu tespit edilmiş ayrıca 54 gazetenin 20'sinde e-gazete erişimi olduğu görülmüştür. Basılı yerel gazetelerde ulaşılamayan arşiv bilgilerine internet siteleri üzerinden ulaşılması araştırmacılar için önemli bir kaynak olarak değerlendirilebilir. Arşiv bilgilerine ulaşılması özelliğinin yanı sıra dijital teknoloji kullanımıyla diğer pek çok yayıncılık özelliğinin de gazetelerin kalitesini arttırmaya ve yaygınlaşmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulgularının değerlendirilmesinde görüldüğü üzere, yerel basın yüz yılı aşan geleneksel halkı aydınlatma ve bilgilendirme görevini yerine getirmeye çalışmakta, var olma nedeni olan dördüncü kuvvet olma bilinci denetim sorumluluğu ile çalışmaktadır. Ancak gazeteler özellikle yerel basının geçmişten günümüze gelebilen gazete sayısının az sayıda olması nedeniyle zamanla kapanmıştır.

Geriye kalanlar ise yeni teknolojik gelişmelere ve hızlı haber akışına uyma konusunda sorunlar yaşamaya başlamıştır. Dolayısıyla yerel basının güçlenmesi ve çağın ihtiyacı olan hızlı ve çeşitli haber akışını sağlayabilmesi için dijital teknoloji alt yapısına ve yetişmiş uzman gazetecilere ihtiyacı vardır. Gazeteciliğin asıl amacı habercilik olduğuna göre; yerel gazeteler ancak yeni nesil gazeteciler ile çağımızın hızlı haberciğine yetişebilecektir. Görüldüğü gibi bazı gazetelerin internet sitesi kurulamamıştır. Yaptığımız görüşmelerde bunun nedeni, maliyetler ve kadrolarında o kapsamda yetişmiş muhabirlerin bulunmaması olarak açıklanmıştır.

Yaygın olan fotoğraf kullanımının genç gazetecilerin kadroya alınırken uzmanlıklarına göre değerlendirilmesi, fotoğraf, tasarım, haber araştırma ve yazma gibi farklı ilgi ve eğitim alanlarına göre tecrübe kazanmaları teşvik edilmelidir. Yerel gazetelerin her geçen gün gelişen kurumsal yapıları bu uzmanlık alanlarını destekleyecek olanaklara sahip olmaya başlamıştır.

Büyük oranda yerel haberler ile çıkan yerel gazetelerin abone sayılarının artırılmasıyla hem o bölge halkı tarafından yaşananlardan güvenilir biçimde haberdar olup aidiyet duygusu sağlanmış olacaktır hem de halkın gazeteleri benimsemesi ve sahiplenmesiyle gazeteler güçlenecektir.

Yerel gazetelerin var olan okuyucularına genç okurları katmak ve gelişen teknoloji düzeyinde hizmet verebilmesi için dijital teknoloji kullanımına geçmesi teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Ancak internetin sadece teknoloji uyumu anlamında gerekliliği değil, daha az maliyet ve özgün habercilik ile dünyanın her yerine ulaşabilen bir habercilik vizyonunu sahiplenmesi amaçlanmalıdır. Yerel gazetelerin hedef kitleleri artık gazetenin çıktığı o ilin halkı ile sınırlı değildir; aksine o ili ve bölgeyi tanımak isteyen, haberdar olmak isteyen bütün okurları kapsayan ilkeli bir yayıncılık hedeflenmelidir.

Çalışmamızın bundan sonra devam edecek ikinci bölümünde yerel basın gazetelerinin internet siteleri üzerindeki yayımları daha ayrıntılı biçimde incelenecek ve sonuçları benzer biçimde paylaşılacaktır.

Eldeki veriler göstermektedir ki, medya gruplarının elinde olan yerel gazeteler internet sitesi, sosyal medya ve e-uygulamalarla okuyucusuna ulaşabilmektedir. Bursa, Trabzon, Samsun gibi büyük şehirlerdeki gazetelerin bu anlamda öne çıktığı görülmüştür.

Yerel gazetelerin yayınlanma süreleriyle incelenen yayın özellikleri dikkate alındığında, çok az sayıda olan 50 yıl ve üstü gazetenin haber sayılarının düşük olduğu, yeterli sayıda gazeteci kadrosunun bulunmadığı, çoğunluğunun siyah-beyaz basıldığı ancak sayfa tasarımı, haber dengesi ve kamusal fayda açısından önemli ayrıntılar içermesi sebebiyle desteklenmeleri gerektiği düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

Altın H (2017) Osmanlı Devletinin Son Döneminde Arap Vilayetlerinde Yayınlanan Gazete ve Mecmualara Umumi Bir Bakış, Uluslararası Mercidabık'tan Günümüze 500 Yılda Ortadoğu Sempozyumu Bildiri Kitabı, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, 97-110.

Ayhan B (2008) Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma Ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Milli Mücadele Dönemi Türk Basını, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 19, 75-99.

Basın İlan Kurumu (2017) Valiliklerin Resmi İlan Tutarları Raporu, 2017.

Basın İlan Kurumu (2017) Yayın İlan Tutarları Raporu, Nisan 2017.

Basın İlan Kurumu (2017) Yayın Tiraj Raporu, Nisan 2017.

Başgil A F (2008) 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, Yağmur Yayınları, İstanbul.

Benek M K (2016) Osmanlı'da Basının Doğuşu ve II. Meşrutiyete Kadarki Gelişimi, Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7, 27-39.

Bulunmaz B (2012) Türk Basın Tarihi İçerisinde Demokrat Parti Dönemi ve Sansür Uygulamaları, Öneri Dergisi, 10 (37), 203-214

Çığ Ü (2007) 19. Yüzyılda Osmanlı'da Gazetecilik Hareketleri: Takvim-i Vekayi'den Vilayet ve Özel Girişim Gazetelerine, s. 29-76, Der: Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Duman H (2007) Osmanlı Döneminde Yerel Basın, Türkiye'de Yerel Basın, s. 78-89, Der: Suat Gezgin, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Fırat O (1995) Türkiye'de Yerel Basının Gelişmesi Üzerine Notlar, Kebikeç Dergisi, 2, 161-163.

Gevgilili A (1983) Türkiye Basını, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi 1. Cilt, İletişim Yayınları, İstanbul.

Girgin A (2001) Türk Basın Tarihi'nde Yerel Gazetecilik, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.

Girgin A (2009) Türkiye'de Yerel Basın, Der Yayınları, İstanbul.

İnuğur M N (1992) Türk Basın Tarihi (1919–1989), Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Kabacalı A (2000) Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü, Literatür Yayınları, İstanbul.

Karayün N (Şubat 2018) İstanbul Aydın Üniversitesi, Yüz yüze görüşme.

Keçili N (1984) İletişim Olayları İçinde Yazılı Basının Durumu, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

Koloğlu O (2008) Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayınları, İstanbul.

Konrad Adenauer Vakfı (1998) Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, Konrad Adenauer Vakfı Yayınları, İstanbul.

Kuyucu M (2013) Türkiye Basınında Tekelleşme Tartışmaları: Türkiye'nin İlk Medya Holding Patronu Asil Nadir Üzerine Bir İnceleme, Uluslararası Hakemli Beşeri ve Akademik Bilimler Dergisi 2 (5), 18-38.

Öç B (2014) Türkiye'de Basın İlan Kurumu'nun Yerel Basına Etkileri Uygulamalı Bir Alan Çalışması; Sivas Yerel Basını Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sos. Bil. Enst., Ankara.

Önder M (2014) 1960 Darbesi Sürecinde Akis Dergisi, Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi 14 (28), 283-306.

Şapolyo E B (1969) Türk Gazeteciliği Tarihi ve Her Yönüyle Basın, Güven Matbaası, Ankara.

Şapolyo E B (1971) Türk Gazeteciliği Tarihi ve Her Yönüyle Basın (2. Baskı), Güven Matbaası, Ankara.

Şeker M (2007) Tekniği, İçeriği, Çalışan Profili, Haber Kaynakları, Ekonomi Politikası, Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler, Tablet Yayınları, Konya.

T.C. Resmi Gazete (1931) Matbuat Hürriyeti ve Matbu Eserler Neşri Hakkında Kanun, 8 Ağustos.

T.C. Resmi Gazete (1938) Matbuat Kanununun Bazı Maddelerini Değiştiren Kanun, 15 Temmuz.

Topuz H (2003) II. Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Yaşar R (Şubat 2018) İstanbul Aydın Üniversitesi, Yüz yüze görüşme.

Yazıcı H A (2014) Yerel Basının Özellikleri Ve Sorunları: Sakarya Basını Üzerine

Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sos. Bil. Enst., İstanbul.

Yazıcı N (1991) Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 2, 267-275.

Yıldız N (1996) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 51 (1), 481-505.

Yücel S (1999) Yerel Basın, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Der: Korkmaz Alemdar, Alfa Yayınları, İstanbul.

Gazeteler

5 Ocak Gazetesi

7 Mart Gazetesi

Akdeniz'de Yeni Yüzyıl Gazetesi

Antalya Gündem Gazetesi

Antalya Körfez Gazetesi

Avrupa Gazetesi

Başkent Gazetesi

Bölgede Değişim Gazetesi

Burası Çanakkale Gazetesi

Burdur Gazetesi

Bursa Kent Gazetesi

Bursa Sancak Gazetesi

Bursa'da Meydan Gazetesi

Büyük Kocaeli Gazetesi

Çağdaş Kocaeli Gazetesi

Çanakkale Haber Gazetesi

Çanakkale Olay Gazetesi

Değişim Gazetesi

Demokrat Kocaeli Gazetesi

Doğrusöz Gazetesi

Doğru ve Tarafsız Haber Gazetesi

Doğubeyazıt Gazetesi

Düzce Damla Gazetesi

Düzce Postası Gazetesi

Ekspres Gazetesi
Gazete Arena
Gazete Bursa
Gerçek Alanya Gazetesi
Giresun İleri Gazetesi
Gülşes Gazetesi
Güne Bakış Gazetesi
Güney Gazetesi
Haber Ekspres Gazetesi
Hedef Halk Gazetesi
İl Gazetesi
İl Sesi Gazetesi
İleri Gazetesi
İstikbal Gazetesi
Kalem Gazetesi
Karadeniz Gazetesi
Karadeniz'de Son Nokta Gazetesi
Körfez Gazetesi
Metropol Gazetesi
Olay Gazetesi
Ordu Olay Gazetesi
Referans Gazetesi
Sinop Pusulası Gazetesi
Şarköy Gazetesi
Telgraf Gazetesi
Trakya Gazetesi
Yeni Adana Gazetesi
Yeni Çayeli Gazetesi
Yeni Viçe Gazetesi
Yeşilgiresun Gazetesi